

EGE KARASULARI GENİŞLİĞİ UYUŞMAZLIĞINA BİR ÇÖZÜM ÖNERİSİ: SEÇİCİ GENİŞLETME

Doç. Dr. Uğur BAYILLIOĞLU*

Öz: Yunanistan Ege’de tek taraflı olarak karasularını 12 mile genişletemez. Yunanistan, bu uygulamadan hakları olumsuz yönde etkileneceği için Türkiye’nin rızasını aramalıdır. Bu, Yunanistan açısından bir tercih veya seçenek değil, hukuki bir zorunluluktur. Bu nedenle taraflar arasında bu konuda müzakereler yapılmalıdır. Türkiye’nin Ege’nin tamamında Yunan karasularının 12 mile genişletilmesini kabul etmesi mümkün değildir. Dolayısıyla yapılacak müzakerelerde seçici genişletme gündeme gelecektir. Seçici genişletme, tarafların ve üçüncü devletlerin hak ve çıkarlarını tatmin eden en uygun çözüm yöntemini sunmaktadır. Seçici genişletmeden kasıt, Yunanistan’ın Doğu Ege Adaları’nda 12 mil uygulamaktan vazgeçmesi, buna karşılık, Yunan anakarası (tercihen Batı Trakya sahili hariç) ve anakaraya yakın adalarda 12 mil uygulamasının Türkiye tarafından kabul edilmesidir. Son durumdaki ölçüt, kıta sahanlığı sınırlandırması ve seyrüsefer serbestilerini etkilememektedir. Bu da taraflar arasında bir uluslararası antlaşma ile saptanmalıdır. Ulaşılabilecek antlaşma ile Yunanistan açıkça tarif ve tayin edilen alanlarda karasularını 12 mile genişletecek ve diğer alanlarda ise 6 milde tutma yükümlülüğü üstlenecektir. Böylece, Türkiye’nin seyrüsefer serbestisi ve kıta sahanlığı sınırlandırmasına yönelik itirazları giderilmiş olacaktır. Bu şekilde Yunanistan da Ege’de 12 mil uygulaması yapmış olacaktır. Karasuları genişliği meselesi bu şekilde çözüldükten sonra artık taraflar kıta sahanlığı sınırlandırmasını anlamlı şekilde müzakere edebileceklerdir. Fakat Avrupa Birliği, bu nevi bir antlaşmanın önündeki en büyük engeldir.

Anahtar Kelimeler: Ege sorunları, Türk–Yunan karasuları genişliği uyuşmazlığı, seçici genişletme, Ege için *sui generis* bir düzen, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi

* Makale Gönderim Tarihi: 14.10.2019. Makale Kabul Tarihi: 13.12.2019 Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı (ORCID kimlik no: 0000-0002-8601-7908; ugurbayil@cankaya.edu.tr)

A PROPOSAL FOR A SOLUTION TO THE BREADTH OF AEGEAN TERRITORIAL SEA DISPUTE: SELECTIVE EXTENSION

Abstract: Greece cannot extent its territorial waters unilaterally in the Aegean to 12 miles. Greece must seek the approval of Turkey for which Turkey's rights are negatively affected by this application. This is a legal obligation, not a preference or an option for Greece. For this reason, negotiations must be held between the parties hereof. It is impossible for Turkey to accept the extension of Greek territorial sea to 12 miles in the entire Aegean. Therefore, selective extension will be on the agenda during the negotiations between the parties. Selective extension offers the most appropriate method of solution that satisfies the rights and interests of the parties and third states. What is meant by selective extension is that Greece renounce implementing 12 miles in the Eastern Aegean islands, whereas Turkey would accept 12 miles for the Greek mainland (preferentially, except West Thrace coast) and the islands near the mainland. The criterion in the latter is about not affecting delimitation of continental shelf and freedom of navigation. This should be determined by an international treaty between the parties. With the treaty to be reached, Greece will extend its territorial waters to 12 miles in clearly defined and designated areas and undertake to keep it at 6 miles in other areas. Thus, Turkey's objections to the navigational freedoms and continental shelf delimitation will be resolved. In this way, Greece will be implementing 12 miles in the Aegean. Once the issue of territorial waters has been resolved in this way, the parties will then be able to negotiate the delimitation of the continental shelf, in a meaningful way. However, the European Union is the biggest obstacle to such a treaty.

Key Words: Aegean Problems, Turkish–Greek dispute on the breadth of territorial sea, selective extension, a *sui generis* order for the Aegean, United Nations Convention on the Law of the Sea

GİRİŞ

Ege'de Türk–Yunan sorunlarından biri ve en çok gündeme geleni karasularının genişliği sorunudur. Söz konusu sorun açısından kritik gelişmeyi, 16 Kasım 1994'te yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS)¹ oluşturmaktadır. Zira BMDHS'nin 3. maddesi, karasularının genişliğinin, 12 mili aşmayacak şekilde belirlenebileceğini hüküm altına

¹ Çalışmada, BMDHS'den yapılan alıntılarda, şu çeviri esas alınmıştır: ÖZMAN M. Aydoğan (çev.), **Birleşmiş Milletler Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi**, İstanbul Deniz Ticaret Odası, İstanbul, 1984.

almıştır. Yunanistan, BMDHS'yi, 22–23 Haziran 1995 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 2321 sayılı kanunla onaylamış ve Sözleşme, Yunanistan için 21 Ağustos 1995 tarihinde yürürlüğe girmiştir.² Söz konusu kanunun 2. maddesi konuyla ilgili en temel düzenlemedir.³ Bu maddeyle Yunanistan'ın, BMDHS'nin 3. maddesi çerçevesinde karasularını 12 mile genişletmek konusunda vazgeçilmez bir hakka sahip olduğu belirtilmiş ve bunun, Bakanlar Kurulu'nun teklifi üzerine Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile yapılacağı hüküm altına alınmıştır. Yunanistan'ın BM Daimi Temsilciliği, Yunanistan'ın Sözleşme'yi onayına ilişkin bir deklarasyon içeren 21 Temmuz 1995 tarihli notayı, Genel Sekreterliğe sunmuştur.⁴ Deklarasyonun 1. paragrafının 2. cümlesinde Yunanistan'ın, Sözleşme'den kaynaklanan hakların ne zaman ve nasıl uygulanacağına ulusal stratejisine göre kendisinin karar vereceği ve bunun, hiçbir şekilde Yunanistan'ın bu haklardan vazgeçtiği anlamına gelmeyeceği belirtilmiştir.⁵ Görüldüğü gibi Yunanistan, ulusal stratejisine göre aslında, siyasi konjonktürü gözetererek, karasularını genişletme uygulaması yapacaktır ve 2321 sayılı kanunla idareye bu yetki verilmek suretiyle esneklik sağlanmıştır.⁶ Yunan parlamentosunda, onaya ilişkin yapılan görüşmelerde, BMDHS'ye büyük önem atfedildiği ve tüm siyasi partilerin, BMDHS'nin, Yunanistan'ın denizlere ilişkin temel politika hedeflerinin,

-
- ² STRATI Anastasia, “The Ratification by Greece of the UN Convention on the Law of the Sea”, **Leiden Journal of International Law**, Vol: 9, 1996, s. 99, 1 no'lu dipnot. Söz konusu kanunun, Yunan parlamentosu tarafından kabul tarihinin, 31 Mayıs 1995 olduğu anlaşılmaktadır. Bkz: BÖLÜKBAŞI Deniz, **Turkey and Greece: The Aegean Dispute: A Unique Case in International Law**, Cavendish Publishing Limited, London, 2004, s. 134, 41 no'lu dipnot.
- ³ Söz konusu maddenin İngilizce çevirisi için bkz: IOANNOU Krateros M., “The Greek Territorial Sea”, **Greece and the Law of the Sea**, KARIOTIS Theodore C. (Editör), Kluwer Law International, The Hague / London / Boston, 1997, s. 130. Türkçe çevirisi için bkz: BAŞEREN Sertaç Hami, **Ege Sorunları**, TÜDAV, Ankara, 2006, s. 114.
- ⁴ Nota ve deklarasyon metni için bkz: Communicated by the Permanent Mission of Greece to the United Nations in a note verbale dated 21 July 1995, **Law of the Sea Bulletin**, No: 29, United Nations, New York, 1995, s. 6-7, http://www.un.org/Depts/los/doalos_publications/LOSBulletins/bulletinpdf/bulletinE29.pdf, (Erişim Tarihi: 4.2.2019). Ayrıca bkz: **BÖLÜKBAŞI**, 2004, s. 135–136, 42 no'lu dipnot.
- ⁵ Söz konusu paragrafa, Ioannou da atıf yapmıştır. Bkz: **IOANNOU**, 1997, s. 130, 42 no'lu dipnot. Bu atıf, Başeren tarafından da iktibas edilmiştir. Bkz: **BAŞEREN**, 2006, s. 114, 296 no'lu dipnot.
- ⁶ Bu esnekliğin fayda ve gerekliliği, Türkiye'nin tepkisi ve bölgedeki gerilime bağlanmıştır. Bu konudaki tespitler için bkz: **IOANNOU**, 1997, s. 130; **BAŞEREN**, 2006 s. 114–115.

özellikle 12 mil karasuları genişliğinin hayata geçmesi konusunda önemli fırsat sunduğu konusunda mutabık oldukları anlaşılmaktadır.⁷ Görüldüğü gibi BMDHS'nin yürürlüğe girmesi, Yunanistan tarafından ilgi ve coşkuyla karşılanmıştır ki bunda 12 mil genişliğe cevaz veren Sözleşme'nin 3. madde hükmünün etkisi açıktır.⁸

Türkiye ise BMDHS'yi imzalamamıştır. Bunun çeşitli nedenleri bulunmaktadır. En temel nedenlerinden birisinin, BMDHS'nin 3. maddesi düzenlemesi olduğu açıktır. Nitekim 10 Aralık 1982 tarihli kapanış oturumunda Türk temsilci Kırca'nın, Sözleşme'nin 3. maddesine yönelik açıklamaları bu hususu teyit etmektedir.⁹ Kırca, 12 milin, otomatik ve zorunlu bir sınır oluşturmadığını, Sözleşme'nin 300. maddesinde yer alan hakkın kötüye kullanılını yasağındaki kısıtlamaya tabi olduğunu ve bu bağlamda kapalı ve yarı kapalı denizlerde diğer sahildevletinin hak ve çıkarlarını haleldar edecek şekilde uygulanamayacağını belirtmiştir. Ayrıca, 12 milin bir örf ve adet kuralı oluşturmadığını, kaldı ki Türkiye'nin başından itibaren 12 millik genişliğe ısrarlı şekilde muhalefet ettiğini vurgulamış ve dolayısıyla bunun, Türkiye'ye karşı ileri sürülemeyeceği hukuki gerçeğinin altını çizmiştir. Böylece Türk temsilci, Türkiye'nin itirazını hukuki sonuç doğuracak şekilde ortaya koymuştur.¹⁰

⁷ Bkz: STRATI, 1996, s. 100. Oysa Yunanistan, I. ve II. Deniz Hukuku Konferansları'nda, balıkçılık ve armatörlerin seyrüsefer konusundaki endişeleri nedeniyle karasularının genişletilmesi aleyhine bir tutum takınmıştır. Bkz: ROUCOUNAS Emmanuel, "Greece and the Law of the Sea", **The Law of the Sea: The European Union and its Member States**, TREVES Tullio / PINESCHI Laura (Editör), Martinus Nijhoff Publishers, The Hague / Boston / London, 1997, s. 229–230.

⁸ Yunan doktrini de genellikle, Yunan politika anlayışına paralel olarak, 12 mil genişliği, Yunanistan'ın dilediği zaman tek taraflı olarak kullanabileceği bir hak olarak nitelendirilmiştir. Bu konudaki görüşler için bkz: KATSOUFROS Theodoros, "Ege Deniziyle İlgili Türk Yunan Uyuşmazlıkları", **Türk-Yunan Uyuşmazlığı**, VANER Semih (Editör), Metis Yayınları, İstanbul, 1990, s. 82–85; POLITAKIS George P., "The Aegean Agenda: Greek National Interest and the New Law of the Sea Convention", **International Journal of Marine and Coastal Law**, Vol: 10, No: 4, 1995, s. 497–515; STRATI, 1996, s. 104–107; IOANNOU, 1997, s. 117–136; CİN Turgay, **Türkiye ve Yunanistan Bakımından Ege'deki Karasuları Genişliği Sorunu**, Seçkin, Ankara, 2000, s. 71–76, 95–97, 127–130. SYRIGOS Angelos M., **The Status of the Aegean Sea According to International Law**, Sakkoulas / Bruylant, Athens / Bruxells, Bila-tarih, *passim*.

⁹ Açıklamanın Türkçe çevirisi için bkz: ÖZMAN Aydoğan, **Deniz Hukuku I: Kaynaklar, Kişiler, Nesnelere, Ulusal Deniz Alanları**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s. 47–54.

¹⁰ Bu argümanlar, Türkiye'nin bugüne kadar gelen pozisyonuna dayanak teşkil etmektedir ve

BMDHS'nin yürürlüğe girmesinden sonra da Türkiye, Yunanistan'ın yukarıda aktarılan tutum ve girişimlerine karşı hukuki ve siyasi sonuçları bulunan çeşitli tepkiler vermiştir. Bunlardan değinilmesi gereken ilki, Türkiye BM Daimi Temsilciliği'nin Genel Sekreterliğe sunduğu ve Yunanistan'ın yukarıda değinilen deklarasyonuna karşı bir deklarasyon içeren 19 Aralık 1995 tarihli notasıdır.¹¹ Deklarasyonun 1. paragrafında, Yunanistan'ın BMDHS'yi imzalamasının, onaylamasının ve takip eden deklarasyonunun, Türkiye'nin Ege'deki deniz alanlarına ilişkin mevcut hak ve çıkarlarına zarar verip etkilemediği ve Türkiye'nin uluslararası hukuktan kaynaklanan tüm haklarını saklı tuttuğu belirtilmiştir. Ayrıca, Türkiye'yi, mevcut hak ve çıkarlarında mahrum edecek, uzun süreden beri devam eden statükoyu bozmaya yönelik iddia ve girişimlerin kabul edilmeyeceği vurgulanmıştır. İlaveten BMDHS düzenlemelerinin kötüye kullanımını oluşturacak herhangi bir tek taraflı işlemin, kabul edilemez sonuçları olacağı uyarısı yapılmış ve Türkiye'nin başından itibaren bu konudaki etkin ve ısrarlı muhalefetini kayıt altına aldırıldığı hususu vurgulanmıştır. Böylece Türkiye hem haklarını saklı tutmuş ve hem de Ege'deki statükonun bir parçasını teşkil eden 6 millik karasuları genişliği uygulamalarının, tek taraflı işlem ve eylemlerle değiştirilmesine yönelik itirazını, hukuki sonuç doğuracak bir şekilde açıklamıştır.

Türkiye'nin diğer tepkisi ise *casus belli* kararı olarak bilinen, 8 Haziran 1995 tarihli TBMM bildirisidir.¹² Söz konusu bildiri ile TBMM'nin, Yunan karasularının genişletilmesine karşı iradesi şu şekilde ifade edilmiştir:

Türk doktrini tarafından da savunulmaktadır. Örneğin bkz: ÖZMAN M. Aydoğan, "Ege Karasuları Sorunu", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt: LXIII, No. 3-4, 1988, s. 178-180; ODMAN M. Tevfik, Karasularının Genişliği Sorunu, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1990, s. 135-161; İNAN Yüksel / BAŞEREN Sertaç H., "The Troubled Situation of the Aegean Territorial Waters", *Hellenic Studies*, Vol: 4, No: 2, 1996, s. 61-64; TOLUNER Sevin, *Milletlerarası Hukuk Dersleri, Devletin Yetkisi (Yer ve Kişiler Bakımından Çevresi ve Niteliği)*, Gözden Geçirilmiş Dördüncü Bası, Beta, İstanbul, 1996, s. 97-109; ACER Yücel, *The Aegean Maritime Disputes and International Law*, Ashgate, Burlington, 2003, s. 103-136; BÖLÜKBAŞI, 2004, s. 183-218; BAŞEREN, 2006, s. 107-131; PAZARCI Hüseyin, *Türk Dış Politikasının Başlıca Sorunları*, Ankara, 2015, s. 107-113.

¹¹ Nota ve deklarasyon metni için bkz: Communicated by the Permanent Mission of Turkey to the United Nations in a note verbale dated 19 December 1995, *Law of the Sea Bulletin*, No: 30, United Nations, New York, 1996, s. 9-10, http://www.un.org/Depts/los/doalos_publications/LOSBulletins/bulletinpdf/bulletinE30.pdf (Erişim Tarihi: 4.2.2019).

¹² Metin için bkz: TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 88, 121 inci Birleşim, s. 136-137.

“Türkiye Büyük Millet Meclisi, Yunanistan Hükümetinin Lozanla kurulmuş dengeyi bozacak biçimde Ege’deki karasularını 6 milin ötesine çıkarma kararı almayacağını ümit etmekle birlikte, böyle bir olasılık durumunda, ülkenizin hayatî menfaatlarını muhafaza ve müdafaa için, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine, askerî bakımdan gerekli görülecek olanlar da dahil olmak üzere, tüm yetkilerin verilmesine ve bu durumun Yunan ve dünya kamuoyuna dostane duygularla duyurulmasına karar vermiştir.”

Türkiye’nin hukuki açıdan da desteklenen kararlılığını, siyasi yönden de ortaya koyan bu bildiriden sonra, Yunanistan bugüne kadar karasularını genişletme yönünde bir işlem tesis edip, uygulama yoluna gitmemiştir. 1999’dan sonra Türkiye–Avrupa Birliği (AB) ilişkileri geliştikçe ve tam üyelik müzakereleri derinleştikçe, Türk–Yunan sorunları da AB belgelerine girmiş ve birçok belgede sınır anlaşmazlıklarının çözümü için gayret gösterme çağrısı yapılmıştır.¹³ Bunun üzerine taraflar arasında istikşafi görüşmeler başlamıştır.¹⁴ Türkiye ve Yunanistan, bugüne kadar, karasuları genişliğine bağlı ciddi bir gerilim yaşamamıştır.

D) SEÇİCİ GENİŞLETME FİKRİNİN GÜNDEME GELMESİ VE YUNANİSTAN’IN KARASULARINI SEÇİCİ VE/VEYA TEDRİCİ ŞEKİLDE GENİŞLETMEYE İLİŞKİN GÜNCEL HAZIRLIKLARI:

2018 yılı Ekim ayında Yunan basınında, Türk basınına da yansıyan bazı haberler ortaya çıkmıştır. Buna göre görevinden istifa eden Yunan dışişleri bakanı Nikos Kotzias, Yunanistan’ın, İyon Denizi’nde, karasularını 6 mil-den 12 mile genişleteceğini, aynı şekilde Yunan dışişleri bakanlığının Girit ve çevresi ile Küçük Çuha Adası da¹⁵ dahil olmak üzere Yunan anakarasının merkezine kadar bu uygulamayı yapmaya hazırlandığını belirtmiştir.¹⁶

¹³ Türk–Yunan sorunlarına AB’nin dahil olması ve bu süreçte yaşananlara ilişkin bilgi ve değerlendirmeler için bkz: BAYILLIOĞLU Uğur, **Uluslararası Hukuk Açısından Ege Karasuları Sınırlandırması**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2011, s. 114–122.

¹⁴ Bu gizli görüşme sürecinin 12 Mart 2002’de başlatıldığı belirtilmiştir. BÖLÜKBAŞI Deniz, **Dışişleri İşkesi: Dışişleri’nde 34 Yıl**, Doğan Kitap, İstanbul, 2011, s. 188.

¹⁵ Çalışma boyunca Ege’deki ada isimlerinin sadece Türkçelerine şu eser esas alınarak yer verilmiştir: KURUMAHMUT Ali / BAŞEREN Sertaç Hami, **Ege’de Gri Bölgeler: Unutul(may)an Türk Adaları**, Türk Tarih Kurumu, 2004, ek 1.

¹⁶ “Greece ‘Ready’ to Extend Sovereignty to 12 Miles in the Ionian Sea”, <https://greece.gre->

Yunan Kathimerini gazetesinin ise Kotzias'ın bahsettiği genişlemenin, İyon Denizi'ndeki küçük bir ada grubu olan Diapontia Adaları'ndan, Mora Yarımadası ile Girit arasında yer alan Küçük Çuha Adası'na uzanan deniz alanını içerdiğini belirttiği aktarılmıştır.¹⁷ Kotzias'ın açıkladığı orijinal plana göre bu uygulama, bir Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile yapılacakken, Başbakan Tsipras'ın daha geniş bir siyasi destek için meseleyi parlamentoya götürme ve bir parlamento düzenlemesi yoluyla karasularını genişletmeye karar verdiği basına yansımıştır.¹⁸

Görüldüğü gibi Yunanistan'ın, karasularını seçici bir şekilde genişletme konusunda niyeti ve planı bulunmaktadır. Fakat bu seçici genişletme girişiminin, büyük çaplı tedrici bir genişletme planının ilk halkasını oluşturma riskini bünyesinde barındırdığı gözden uzak tutulmamalıdır. Gerçekten de Yunanistan'ın, siyasi konjonktürü gözetenek, önce İyon Denizi, Girit ve Yunan anakarasında, akabinde Kuzey Sporad Adaları ve Kiklat Adaları'nda ve nihayetinde Doğu Ege Adaları'nda karasularını kademeli bir şekilde genişletme niyetinin bulunma ihtimali göz ardı edilemez. Nitekim Yunan dışişleri bakanlığı sözcüsünün, Yunanistan'ın karasularını genişletme hakkının, şüphe ve müzakereye açık olmadığını ve açıkça tüm ülke için geçerli olduğunu vurgulaması,¹⁹ bu açıdan önemli bir göstergedir. Buna karşın, Türkiye'nin bu konudaki girişimlerden duyduğu rahatsızlığın, diplomatik yollarla Yunanistan'a iletildiği görülmektedir.²⁰ Yunanistan'ın, karasula-

---

ekreporter.com/2018/10/20/greece-ready-to-extend-sovereignty-to-12-miles-in-the-ionic-sea/ 20.09.2018, (Erişim Tarihi: 24.10.2018).

17 “Yunanistan'ın batıdaki karasularını genişletme hamlesi başka bölgelerde de uygulanabilir”, <https://tr.sputniknews.com/analiz/201810231035799634-yunanistan-karasulari-kocyasatina-iyon-denizi-ege/> 23.10.2018, (Erişim Tarihi: 31.12.2018).

18 “Tsipras seeks broader political consent to extension of Greece's territorial waters”, <http://www.keeptalkinggreece.com/2018/10/24/extension-territorial-waters-parliament/>, 24.10.2018, (Erişim Tarihi: 24.10.2108). Nitekim Ioannou, 2321 sayılı kanunun, karasularını genişletme yetkisini idareye veren 2. maddesi düzenlemesinin Yunan Anayasası'na uygun olmadığını, bunun ancak bir yasama işlemi ile yapılması gerektiğini belirtmiştir. **IO-ANNOU**, 1997, s. 131.

19 “Foreign Min. spox: Greece has every legal right to extend territorial waters”, <https://www.anna.gr/en/article/303887/Foreign-Min-spox-Greece-has-every-legal-right-to-extend-territorial-waters>, 23.10.2018, (Erişim Tarihi: 24.10.2108).

20 Bkz: “Yunanistan'a 'savaş sebebi' anımsatması”, Cumhuriyet, 24.10.2018, s. 9; “Yunanistan'a 12 Mil Notası”, Star, 24.10.2018, s. 9. Ayrıca bkz: “SC-67, 23 Ekim 2018, Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Hami Aksoy'un Yunanistan Hükümetinin “Yunan Karasu-

rının seçici genişletilmesi yönündeki bahis konusu niyet ve girişimlerinin Türkiye açısından yarattığı riskin ve Türkiye’de doğurduğu endişenin nedeni, bunun, taraflar arasında ulaşılmış karşılıklı bir mutabakata değil, tamamen Yunanistan’ın kapsamını kendisinin belirlediği tek taraflı bir tasarrufa dayanmasıdır.²¹ Böylece Yunanistan, vazgeçilmez ve elinden alınamaz bir hak olarak nitelediği 12 mil genişliği, ileride Ege’nin diğer alanlarına teşmil etme konusunda irade gösterebilecektir. Oysa Yunan karasularının seçici genişletilmesi, tedrici genişletme olgusundan farklıdır ve daha önce gündeme gelmiştir.

Gerçekten de doktrinde, Ege karasuları genişliği sorununun çözümüne ilişkin, seçici genişletmeyi esas alan bazı tespitler yapılmıştır. Bu konuda Van Dyke öne çıkmaktadır. Yazara göre Batı Ege’deki adalar, Yunan anakarasına yakın konumları nedeniyle neredeyse Yunan anakarasının bir parçası olarak değerlendirilebilirse de Türkiye açısından güvenlik ve seyrüsefer tehditleri doğuran Doğu Ege Adaları ile Yunan anakarası arasında böyle bir coğrafi bağlantı bulunmamaktadır.²² Bu çerçevede, yazara göre muhtemel çözümlerden ilki, Yunan anakarasında karasularını 12 mile genişletmek ve fakat adalarda bunu uygulamamak, diğeri ise en azından batıdaki bazı adalara 12 mil hakkı tanımak ve fakat doğudaki Yunan adalarının karasularını 6 mille sınırlı tutmaktır.²³ Görüldüğü gibi yazar, Türkiye’nin Ege’de 12 mil uygulamasına yönelik itirazlarını gidermek açısından, Yunan karasularının sadece anakara Yunanistan’ı ve anakaraya yakın Yunan adalarında 12 mile genişletmesini ve fakat bunun dışında kalan alanlarda mevcut 6 mil uygulamasının devamını, bir çözüm yöntemi olarak sunmaktadır. Böylece tedrici bir genişletme faaliyeti söz konusu olmayacak, Yunanistan karasularını belirtilen alanlarda seçici bir şekilde genişletecek ve diğer bölgelerde 12 mili uygulamama yükümlülüğü altına girecektir. Şüphesiz bu da taraflar arasında

---

larını” Kademeli Olarak 12 Deniz Miline Genişletme Planına Dair Bir Soruya Cevabı”, http://www.mfa.gov.tr/sc_-67_-yunanistanin-karasularini-kademeli-olarak-12-deniz-miline-genisletme-plani-hk-sc.tr.mfa, 23.10.2018, (Erişim Tarihi: 31.10.2018).

21 Nitekim Dışişleri Bakanlığı sözcüsü, Yunan karasularının kademeli şekilde genişletilmesi riskine karşı, Türkiye’nin Ege’de ikili mutabakatın olmadığı adımlara müsamaha göstermesinin mümkün olmadığını açıkça belirtmiştir. Bkz: Ibid.

22 VAN DYKE Jon, “The Aegean Sea Dispute: Options and Avenues”, *Marine Policy*, Vol: 20, No: 5, 1996, s. 402.

23 Ibid, s. 402.

yapılacak ve Ege’de karasuları genişliği açısından *sui generis* bir düzen oluşturacak şekilde bir uluslararası antlaşma ile hükme bağlanmalıdır.

Oxman da Ege’deki çözüm arayışında tarafların çıkarlarına odaklanmak gerektiğini, bu nevi bir çözümün BMDHS açısından da desteklendiğini belirterek ve karasuları genişliği sorununun stratejik bir sorun olduğunu vurgulayarak, aslında *sui generis* bir çözüm yolu teklif etmiştir.²⁴ Oxman’ın karasuları genişliği ile bağlantılı seçici genişletmeyi gündeme getirdiği konu, seyrüsefer serbestisi çerçevesinde, BMDHS’nin uluslararası seyrüsefere açık boğazlara ilişkin 36. maddesidir.²⁵ Yazar, bu çerçevede Ege’de farklı karasuyu genişliği uygulaması yapılabileceğini ve bunun, gerek taraflar gerekse de diğer devletler için başka çözümlere nazaran en iyi çözüm olduğunu belirtmiştir.²⁶

Türk doktrininde de özellikle seyrüsefer serbestisi ve güvenlik endişeleri açısından seçici genişletmeyi içeren tespitler bulunmaktadır. Acer, Türkiye’nin güvenlik endişeleri bağlamında, Yunan karasularının genişletilmesi durumunda, Doğu Ege Adaları’nın karasularının genişletilmemesi gereğine vurgu yapmıştır.²⁷ Gözen ise Türkiye ve Yunanistan’ın bazı alanlarda 6 milin altında karasuları genişliği belirleyebileceklerini, buna karşın Yunanistan’ın tek tip bir genişlik iddiasından vazgeçerek, İyon Denizi ve Akdeniz’de 12 mil uygulayabileceğini, aynı şekilde Türkiye’nin de güvenliğini ve seyrüsefer serbestisini etkilemeyen alanlarda, Yunan karasuları için 12 mil genişlik kabul edebileceğini belirtmiştir.²⁸ Burada Yunanistan’ın Ege’nin tümünde 12 mil karasuları genişliği uygulamaması, hem Yunanistan’ın hem de Türkiye’nin belli alanlarda 6 milin altında karasuları genişliği tespit etmelerinin karşılığı olarak düşünülmüştür. Demek ki seçici genişletme, iki tarafın da belirli alanlarda 6 milin altında genişlik belirlemelerinin karşılığı olarak şarta bağlanmıştır ki bu, eldeki çalışmada incelenen seçici genişlet-

²⁴ OXMAN Bernard H., “Applying the Law of the Sea in the Aegean Sea”, **Proceedings of the International Symposium on the Problems of the Regional Seas**, 12–14 May 2001, İstanbul, Turkey, ÖZTÜRK Bayram (Editör) / ALGAN Nesrin (Editör Yardımcısı), TÜDAV, İstanbul, 2001, s. 266–271.

²⁵ Bkz: Ibid, s. 277–279.

²⁶ Ibid, s. 278 ve 280.

²⁷ ACER, 2003, s. 137 ve 142.

²⁸ GÖZEN Mine Pınar, **The Territorial Sea Issue in Greek–Turkish Relations: Disputes, Claims and Settlement Proposals**, VDM Verlag Dr. Müller, Saarbrücken, 2009. s. 56–57.

me ile aynı değildir. Zira aşağıda belirtileceği gibi bu çalışmada ele alınan seçici genişletme, mevcut Türk ve Yunan karasularının azaltılmasını değil, Yunanistan'ın açıkça tarif ve tayin edilen alanlarda 12 mil uygulaması karşılığında, bu alanlar dışındaki alanlarda 12 mil uygulamama yükümlülüğü üstlenmesini ifade etmektedir. Bu görüş, her ne kadar şartla bağlasa da seçici genişletmeye yaptığı vurgu nedeniyle kayda değerdir. Fakat aşağıda açıklanacağı gibi iki tarafın da mevcut karasularını azaltma ihtimalinin bulunmaması nedeniyle hayata geçirilmesi mümkün gözükmemektedir.

Yine Yunan doktrinin de seçici genişletmenin gündeme getirildiği ve adalarda karasularının 6 ilâ 10 mil arasında genişletmesine ilişkin görüşlerin zaman zaman açıklandığı anlaşılmaktadır.²⁹ Seçici genişletme fikri, uygulamacılar tarafından da doktrinel düzlemde teklif edilmiştir. Gerçekten de mesela emekli büyükelçi ve Yunan dışişleri bürokrasinde önemli mevkiiler işgal etmiş bulunan Byron Theodoropoulos da Yunanistan'ın anakara sahillerinde 12 mil hakkını uygulayabileceğini, buna karşın, adalarda mevcut durumun sürdürülmesini kabul edebileceğini belirtmiştir.³⁰ Demek ki Yunan dışişleri camiası da tıpkı Yunan doktrini gibi seçici genişletme fikrine yabancı değildir. Kaldı ki Yunan karasularının, 12 mile kadar genişletilebileceğini belirten 2321 sayılı kanunun 2. maddesi, idareye, daha az bir genişlik tespit etme yetkisi de vermiştir.³¹ Demek ki Yunan iç hukuku açısından 12 milden daha az karasuları genişliği tespiti açısından bir engel yoktur.

Bununla beraber, Yunan doktrininde seçiciden ziyade, tedrici genişletme fikrini savunan yazarlar da mevcuttur. Bu açıdan, Ioannou'nun görüşleri örnek verilebilir. Yunanistan'ın, 12 mil kuralı ile ilgili benimsediği ya hep ya hiç yaklaşımını eleştiren yazar, bu yaklaşımın, siyasi bir sorun çıkarmayacak Yunan sahillerinde karasularını genişletmeyi ertelediğini belirtmiştir.³² Yazara göre farklı Yunan yönetimleri, İyon Denizi veya Güney Yunanistan'da karasularını genişletmeyi, Yunanistan'ın Ege'deki haklarından vazgeçme olarak değerlendirmiştir ve bu görüşe göre böyle bir adım Türkiye tarafın-

²⁹ Bu görüşler için bkz: **BÖLÜKBAŞI**, 2004, s. 140–141.

³⁰ **THEODOROPOULOS** Byron, “The So–Called Aegean Dispute: What are the Stakes? What is the Cost?”, **Greece and the Law of the Sea**, KARIOTIS Theodore C. (Editör), Kluwer Law International, The Hague / London / Boston, 1997, s. 331.

³¹ **IOANNOU**, 1997, s. 130. Yazarın bu tespitine Başeren de atıf yapmıştır. Bkz: **BAŞEREN**, 2006, s. 115.

³² **IOANNOU**, 1997, s. 132.

dan siyasi bir güçsüzlük delili olarak kabul edilecektir.³³ Buna karşı yazar, aslında tam aksinin geçerli olduğunu, zira bir hakkın, gelecekte tam olarak uygulamasını mümkün kılan tüm yasal himayelere rağmen kısmi olarak uygulanmamasının, söz konusu hakkın ertelenmesine nazaran daha fazla güçsüzlük mesajı vereceğini iddia etmiştir.³⁴ Görüldüğü gibi yazar, uluslararası hukukun himaye ettiği bir hak olarak gördüğü 12 milin, İyon Denizi ve Güney Yunanistan'ı kapsayacak kısmi uygulamasının mümkün olduğunu, bu uygulamanın gelecekte Ege'ye de teşmil edilebileceğini ve bunun da uluslararası hukuk tarafından himaye edildiği anlayışındadır.

Görüldüğü gibi Yunan doktrininde Yunan karasularının hem seçici hem de tedrici genişletilmesine ilişkin fikirleri bulunmaktadır.³⁵ Bu noktada Ege'de Yunan karasularının seçici genişletilmesinin, tedrici bir genişletmenin ilk basamağı olmadığı yeniden vurgulanmalıdır. Yunanistan, karasularını, Türkiye ile yaptığı müzakereler sonucu belirlenen alanlarda seçici olarak genişletip, diğer alanlarda 12 millik genişliği uygulamama ve tercihen 6 mille sınırlama yükümlülüğü altında olacaktır. Bu anlamda, işlem teorisi açısından seçici genişletme konusunda Yunan doktrini ile aramızda bir anlayış ve yaklaşım farkı olduğu hususunun, tekrara düşmek pahasına, altı çizilmelidir. Bizim anladığımız seçici genişletme, Yunanistan'ın tek taraflı bir işlemine değil, yukarıda belirtilen yükümlülükleri doğuracak şekilde ikili bir antlaşmaya dayanmaktadır. Çalışma boyunca, Yunan karasularının seçici genişletilmesiyle ifade edilmek istenen olgu, bu temel özellikleri bünyesinde barındırmaktadır.

II) TÜRKİYE'NİN EGE'DE 12 MİL UYGULAMASINA İTİRAZ NEDENLERİ VE SEÇİCİ GENİŞLETME:

1) Türkiye'nin İtiraz Nedenleri:

Türkiye'nin Ege'de Yunanistan'ın karasularını 12 mile genişletmesine

³³ Ibid, s. 132.

³⁴ Ibid, s. 132.

³⁵ Yunan karasularının seçici şekilde genişletilmesi meselesinin, Türkiye ile Yunanistan arasındaki istikşafi görüşmelerde de gündeme geldiği, kamuya açık kaynaklardan anlaşılmaktadır. Bkz: **BÖLÜKBAŞI**, 2011, s. 188–196. Bölükbaşı, dönemin Yunanistan Başbakanı Kostas Simitis'in 2004 yılında çıkardığı hatıra kitabına dayanarak, Simitis'in, Ege'de üçüncü devletlerin deniz ve hava seyrüseferinin etkilenmemesi için Yunan karasularının seçici bir şekilde genişletilmesinin ihtimal dışı olmadığı tespitine yer vermiştir. Bkz: Ibid, s. 190.

yönelik itiraz nedenlerini, seyrüsefer serbestisine getirilecek kısıtlama ve buna bağlı olarak Ege'nin Türk askeri faaliyetlerine büyük ölçüde kapanması ve kıta sahanlığı sınırlandırılmasında Türkiye açısından doğuracağı olumsuz etkisi olmak üzere iki ana başlık altında toplamak mümkündür.³⁶ Dolayısıyla 12 mil uygulaması, Türkiye'nin uluslararası hukuktan kaynaklanan haklarını ve çıkarlarını yakından ilgilendirmektedir. Bu bağlamda, Türkiye'nin Yunan girişimlerine verdiği sert tepkinin nedenini, Yunanistan'ın karasularını 12 mile genişletmesi halinde ortaya çıkacak tablo açıkça göstermektedir.

Mevcut 6 millik genişlik uygulamasında, Türk karasuları, Ege'nin %7.47'sine, Yunan karasuları, %43.68'sine, açık deniz alanları ise %48.85'ine tekabül etmektedir. Ege'de Türkiye ve Yunanistan'ın (Ege'deki tüm adaları da dahil ederek) karasularını 12 mile genişletmesi halinde ise Türk karasuları, %8.76'ya, Yunan karasuları, %71.53'e yükselecek, açık deniz alanları ise önemli ölçüde daralarak, %19.71'e düşecektir.³⁷

Ahnish'in, mevcut uygulamada 6 millik göreceli dar kuşakların bile Ege'yi bir Yunan Gölü'ne çevirdiği yönündeki tespitinin³⁸ yukarıdaki rakamların ortaya koyduğu tablo ile birlikte değerlendirilmesi, Ege'de Yunan karasularının 12 mile genişletilmesinin, Türkiye'nin hak ve çıkarları açısından yaratacağı vahametini boyutunu özetlemektedir.

Bu tablo ilk etkisini seyrüsefer hakları bağlamında gösterecektir. Bu ihtimalde, Türkiye'nin batı sahilleri Yunan adalarının karasuları ile kuşatılmış şekilde adeta abluka altında olacak ve Türkiye Ege'de zararsız geçiş, çok dar bir alanda da serbest geçiş rejimi hakkını kullanan ve bu denizde sahili bulunmayan bir devlet konumuna düşecektir.³⁹ Gerçekten de Ege'nin kuzeyi kapalı bir deniz haline dönüşecek ve Akdeniz-Karadeniz arası geçiş yapan gemilerin, açık denizde seyretme imkanı ortadan kalkacaktır.⁴⁰

³⁶ Bu iki ana başlığın altındaki nedenler hakkında Türk dışişleri bakanlığının görüşünü esas alan tespitler için bkz: GÖZEN, 2009, s. 34-35.

³⁷ Söz konusu rakamlar, BÖLÜKBAŞI, 2004, s. 125'te yer alan tablodan alınmıştır.

³⁸ AHNISH Faraj Abdullah, **The International Law of Maritime Boundaries and the Practice of States in the Mediterranean**, Clarendon Press, Oxford, 1993, s. 267.

³⁹ ODMAN, 1990, s. 164.

⁴⁰ ÖZMAN, 1988, s. 181. Türk-Yunan deniz hukuku kaynaklı uyumsuzluklarda, Yunanistan lehine görüşleriyle bilinen Bowett, bu durumda, Ege'nin Yunan Adaları'nın konumları nedeniyle kapalı bir deniz haline geleceğini kabul etmekle birlikte, Yunanistan'ın böyle bir sonuca neden olan hakkının inkar edilemeyeceğini iddia etmiştir. BOWETT Derek, **The**

Zira Akdeniz–Karadeniz geçişlerinde mevcut açık deniz koridorları, Yunan karasuları tarafından kapsanacağı için kapanmış olacaktır.⁴¹ Böylece İzmir, İstanbul ve Boğazlara deniz yoluyla erişim, Yunan karasularından sağlanacaktır.⁴² Mevcut uygulamada, açık deniz geçiş rejimine tabi uluslararası boğaz niteliğindeki bu koridorlarda geçerli olan açık deniz (serbest geçiş rejimi) ortadan kalkacak ve Yunan karasularından zararsız geçiş rejimine dönüşecektir.⁴³ Bu durum, sadece ticaret gemileri için değil, Türkiye’ye ait savaş gemilerinin Ege’deki manevraları için de olumsuz sonuç doğuracaktır. Savaş gemilerinin zararsız geçiş hakkı meselesi tartışmalı olmakla beraber,⁴⁴ bir hak olarak kabul edilse bile Türk savaş gemilerinin zararsız geçişi konusunda Yunanistan’ın, BMDHS’nin 19. maddesinin geçişin zararsızlığını ortadan kaldıracak hallere ilişkin 2. paragrafının (a–f) alt paragraflarında yer alan düzenlemeleri dayanak alarak engel çıkarmayacağını düşünmek, en hafif şekilde fazla iyi niyetli bir düşünce olarak kabul edilebilir.⁴⁵ Her ne kadar Yunan doktrini, Türkiye’nin seyrüsefer haklarının zararsız geçiş ve/veya transit geçiş rejimi çerçevesinde garanti altında olduğunu iddia etse de⁴⁶ yukarıda belirtilen Yunan deklarasyonunda yer alan, Ege’deki boğazlar ve rotalara ilişkin tespitler, Yunanistan’ın bu konuda çıkaracağı zorlukların ön-sözünü oluşturmaktadır. Dolayısıyla Türkiye, Ege’yi kullanarak Akdeniz’e savaş gemisi çıkaramayacak duruma gelebilir. Yine Türk savaş gemilerinin

---

Legal Regime of Islands in International Law, Oceana Publications, Inc. Dobbs Ferry, New York, 1979, s. 257.

41 **BÖLÜKBAŞI**, 2004, s. 123. Genel olarak kapanacak koridorlar için bkz: **BOWETT**, 1979, s. 257. Mevcut durum ile Yunan karasularının 12 mile genişletilmesi halinde ortaya çıkacak durumda, deniz koridorları hakkında tespitler için bkz: **İNAN / BAŞEREN**, 1996, s. 63.

42 **AHNISH**, 1993, s. 269.

43 Transit geçiş rejimini de değerlendiren söz konusu boğazlara ve geçiş rejimlerine ilişkin tartışmalar için bkz: **ACER**, 2003, s. 139–142. Fakat BMDHS’nin transit geçiş düzenlemelerine rağmen, Türkiye her halükarda, Ege’de hareket serbestisinden mahrum kalacaktır. Bu konudaki değerlendirmeler için bkz: **VAN DYKE**, 1996, s. 400.

44 Bu tartışmalar için bkz: **ÖZMAN**, 2006, s. 318–321.

45 Buna karşın savaş gemilerinin uluslararası boğazlardan geçiş haklarının Uluslararası Adalet Divanı’nın Korfu Boğazı kararıyla teyit edildiğini belirten Bowett, Ege’de seyrüsefer serbestisinin zararsız geçiş hakkıyla birlikte devam edeceğini ve 1958 Cenevre Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi’nin 16/4. maddesinin, Yunanistan’ı, güvenlik gerekçesiyle geçişleri önlemekten alıkoyduğunu iddia etmiştir. **BOWETT**, 1979, s. 257–258.

46 Bkz: **KATSOUFROS**, 1990, s. 85; **POLITAKIS**, 1995, s. 501–506 ve 514; **STRATI**, 1996, s. 106; **IOANNOU**, 1997, s. 132; **SYRIGOS**, s. 453.

Ege'deki faaliyet alanları da oldukça daralacaktır.⁴⁷ Bu bağlamda zararsız geçiş hakkının Türk gemilerine yeterince koruma sağlamadığı ve Türkiye'nin Akdeniz ve okyanuslara engelsiz erişim yönünde bir hakka muhtaç olduğu belirtilmiştir.⁴⁸ Aslında Toluner'in,

“... Ege Denizi sorunu, ... bir açık denize açılma hakkı sorunudur; bir serbest ulaştırma hakkının saklı tutulması, yani, Karadeniz kıyılarıyla Akdeniz kıyılarının bağlantısının ve böylece ülke bütünlüğünün korunması sorunudur ...”⁴⁹ tespiti, durumu özetlemektedir.

Ege'de Yunan karasularının 12 mile genişletmesinin önemli bir yan etkisini de Yunan hava sahasının aynı ölçüde genişleyecek olması oluşturmaktadır.⁵⁰ Yunan doktrinin de bu uygulamanın karasuları ile hava sahasını uyumlu hale getirecek olması nedeniyle Yunan hava sahasına ilişkin uyumsuzluğu çözeceği görüşü hakimdir.⁵¹ Zira bu durumda, artık Yunanistan'ın uluslararası hukuka aykırılığı tartışmasız olan karasularının dışına taşan 10 millik hava sahası iddiasına gerek kalmayacak ve hava sahası doğrudan 12 mile genişleyecektir. Fakat bu durum, Türk savaş gemileri gibi savaş uçaklarının da Ege'deki serbest hareket hakkını ortadan kaldıracaktır; zira savaş uçakların zararsız geçiş hakkı bulunmamaktadır.⁵² Dolayısıyla Ege, büyük ölçüde Türk savaş uçaklarının faaliyetine kapanacaktır. Buna, Yunanistan'ın FIR hattına ilişkin yorum ve iddialarının eklenmesi,⁵³ Ege hava sahasının askeri kullanımı açısından Türkiye aleyhine doğacak olumsuz sonuçları katlamaktadır.

47 **BÖLÜKBAŞI**, 2004, s. 124; **ACER**, 2003, s. 143. Yunan karasularının 12 mile genişletilmesinin, güvenlik meseleleri üzerine etkisi hakkında ayrıntılı bilgi ve değerlendirmeler için bkz: *Ibid*, s. 142–144.

48 **VAN DYKE**, 1996, s. 400.

49 **TOLUNER**, 1996, s. 99'dan naklen.

50 Bkz: **ODMAN**, 1990, s. 163; **BÖLÜKBAŞI**, 2004, s. 124.

51 Mesela bkz: **POLITAKIS**, 1995, s. 506–507; **IOANNOU**, 1997, s. 132 ve 134; **SYRIGOS**, s. 452. Ayrıca Yunan doktrininde karasuları için kabul edilen 12 millik genişliğin, Yunanistan'ın 10 millik hava sahası iddiasını güçlendirdiği de ileri sürülmektedir. Bkz: **KATSOUFROS**, 1990, s. 87–88; **ASSONITIS** George, “The Greek AirSpace: Legality of a ‘Paradox’”, **United States Air Force Academy Journal of Legal Studies**, Vol: 8, 1997–1998, s. 166–167.

52 **VAN DYKE**, 1996, s. 400.

53 Bu konuda ayrıntılı bilgi ve değerlendirmeler için bkz: **BAŞEREN**, 2006, s. 183–192.

Ege’de Yunan karasularının 12 mile genişletilmesi, sadece Türkiye için değil, bu su yolunu kullanan diğer devletler açısından da rahatsız edici sonuçlar doğuracaktır.⁵⁴ Gerçekten de Ege’nin açık deniz alanları, gerek ticari gerek askeri açıdan birçok devlet tarafından kullanılmaktadır⁵⁵ ve 12 mil uygulaması, Ege’nin açık deniz alanlarının kapanması neticesini doğuracağı için uluslararası toplumun açık deniz serbestilerinin inkar edilmesi anlamına gelecektir.⁵⁶ Söz konusu serbestilerden birisi olan açık deniz üzerinde uçuş serbestisi de özellikle askeri uçuşlar açısından olumsuz etkilenecektir.⁵⁷ Bu anlamda Yunan karasularının 12 mile genişletilme ihtimali, NATO ve ABD çıkarlarına da aykırı bulunmuştur.⁵⁸

Yunanistan’ın Ege’de, (tüm adaları da dahil ederek) karasularını 12 mile genişletmesi halinde ortaya çıkan tabloda, Türkiye’nin haklarını haleldar edecek bir diğer konuyu da kıta sahanlığı sınırlandırması oluşturmaktadır. Böylece Yunanistan, Türkiye’nin Ege’de *ab initio* ve *ipso facto* sahip olduğu kıta sahanlığı haklarını elinden alacaktır; zira bu ihtimalde, Ege kıta sahanlığı alanlarının büyük bölümü Yunan karasularına, dolayısıyla Yunanistan’ın tam egemenlik yetkilerini haiz olacağı deniz ülkesine dahil olacaktır.⁵⁹ Bölükbaşı bu oranı, Ege kıta sahanlığı alanlarının takriben, 2/3’ü olarak vermektedir.⁶⁰

Türkiye’nin Ege kıta sahanlığı üzerindeki resmi hak iddiası, iki devletin anakaraları arasında çizilecek bir ortay hattın ters tarafında kalan Yunanistan’a ait Doğu Ege Adaları’nın batı yönlerinde kalan alanları kapsamaktadır.⁶¹ Eğer Yunanistan karasularını 12 mile genişletirse, bu genişleme

⁵⁴ ÖZMAN, 1988, s. 181.

⁵⁵ Bu noktada Türk boğazlarındaki seyrüsefer ve özellikle Karadeniz’e sahildevletlerin durumu vurgulanmıştır. Bkz: GÖZEN, 2009, s. 33 ve eşlik eden dipnotlar.

⁵⁶ İNAN / BAŞEREN, 1996, s. 63–64.

⁵⁷ Ibid, s. 64.

⁵⁸ Bkz: SCHMITT Michael N., “Aegean Angst: A Historical and Legal Analysis of the Greek–Turkish Dispute”, *Roger Williams University Law Review*, Vol: 2, 1996–1997, s. 32.

⁵⁹ Bkz: ÖZMAN, 1988, s. 181; ODMAN, 1990, s. 163–164; AHNISH, 1993, s. 269–270; İNAN / BAŞEREN, 1996, s. 62; ACER, 2003, s. 144; BÖLÜKBAŞI, 2004, s. 124 ve 189–190; PAZARCI, 2015, s. 110.

⁶⁰ BÖLÜKBAŞI, 2004, s. 124.

⁶¹ Bu konuda muhtelif tarihli Türk Resmi Gazetelerinde yer alan düzenleme ve haritalar için bkz: Application Instituting Proceedings in the Registry of the Court on 10 August 1976, *Aegean Sea Continental Shelf (Greece v. Turkey)*, Ek, I, s. 22–30.

oranında Türkiye'nin kıta sahanlığı haklarına el koymuş olacaktır. Özellikle mevcut durumda, Mentеше Adaları bölgesi ile Saruhan Adaları'nın güney bölgesinde yer alan açık deniz alanları yok denecek kadar azalacağı için, Türkiye'nin bu alanlarda uluslararası hukuka uygun şekilde hak iddia ettiği kıta sahanlığı alanları da ortadan kalkacaktır. Sadece Saruhan Adaları bölgesinin merkezi ve kuzeyi ile Limni, Semadirek ve Bozbaba'nın çevresi ve Gökçeada, Bozcaada ve Tavşan Adaları'nın, batı ve güney-batı yönlerinde oldukça daralmış bir açık deniz alanı, Türkiye'nin muhtemel kıta sahanlığı alanlarına konu olabilecektir.⁶² Dolayısıyla Ege kıta sahanlığının, hakça ilkelere göre sınırlandırılma imkanı ortadan kalkacaktır. Bu da bize Toluner'in, "... Ege Denizi sorunu, yalnız bir Kıta Sahanlığı sorunu değildir. Bu, herşeyden önce, bir Karasularının genişliği sorunudur ..." ⁶³ şeklindeki tespitinin ne kadar anlamlı olduğunu göstermektedir. Yunan doktrininin ise Ege'deki 12 millik karasuları genişliği uygulamasının, kıta sahanlığı uyuşmazlığını Yunanistan lehine çözeceği konusunda mutabık olduğu ve bu tabloda, uluslararası hukuk açısından bir sorun görmediği anlaşılmaktadır. Gerçekten de mesela Ioannou, 12 mil uygulaması halinde, Yunanistan'ın Ege'nin %65'lik kısmını elde edeceği gerçeği karşısında bunun, gelecekteki kıta sahanlığı sınırlandırması açısından göstereceği önemli etkiye vurgu yapmıştır.⁶⁴ Yazarın altını çizdiği önemli etkinin nedeni, berrak bir açıklığa sahiptir. Bu açıklık, Politakis'in, yukarıda aktarılan tabloya dayanarak, oldukça dar birkaç istisnai açık deniz alanı dışında, neredeyse artık Ege'de bir kıta sahanlığı sınır-

⁶² Bu noktada bir parantez açmak gerekir. Ege'de gerek Türkiye'nin gerek Yunanistan'ın *ab initio* ve *ipso facto* kıta sahanlığı hakları mevcuttur. Fakat sınırlandırma yapılmadığı için bu hakkın mekânsal sınırları belirsizdir. Buradaki "muhtemel" vurgusu, Türkiye'nin sınırlandırma yapıldıktan sonra elde edeceği kıta sahanlığı alanını ifade etmektedir; yoksa zaten varlığı tartışmasız olan Türkiye'nin kıta sahanlığı hakkının özüne ilişkin bir tespit değildir. Parantezi kapatıp bağlama dönersek, şu hususun altı çizilmelidir ki kalan bu dar alanlar, mutlaka Türkiye'nin kıta sahanlığı alanlarını oluşturmayacak, sınırlandırmaya konu alanlar olarak kabul edilecektir. Bu sınırlandırmada da Yunan anakara ve adalarının da üreteceği kıta sahanlığı meselesi gündeme gelecektir. İskiri Adası'na da kıta sahanlığı sınırlandırmasında tam etki vermek suretiyle Türkiye'nin kıta sahanlığı alanlarını neredeyse ortadan kaldıran tespitler için bkz: **BOWETT**, 1979, s. 275–277. Yazar, açık bir şekilde Türkiye'nin kıta sahanlığı alanlarını bu kadar daraltan nedeni, Ege'yi domine edecek şekilde konumlanmış Yunan adalarına bağlamış ve çevreleme (*enclave*) modelinin de bu nedenle uygulanmasının yersiz olacağını belirtmiştir. Bkz: *Ibid*, s. 277 ve 279.

⁶³ **TOLUNER**, 1996, s. 99'dan naklen.

⁶⁴ **IOANNOU**, 1997, s. 132.

landırmasına ihtiyaç olmadığı şeklinde anlaşılması gereken tespitlerinde ifadesini bulmaktadır.⁶⁵ Syrigos ise nihai imzayı atmak suretiyle Türkiye'nin Ege'deki kıta sahanlığı haklarının ipini çekmiştir. Yazar, Limni, Midilli ve Sakız arasındaki boşluk dışında, pratik olarak kıta sahanlığı uyuşmazlığının çözülmüş olacağını ve Türkiye'ye ait kıta sahanlığı alanlarının, Yunan adalarının doğu sahilleri ile Türk sahilleri arasında sınırlandırılacağını belirtmiştir.⁶⁶ Demek ki Ege'de Yunan karasularının, Doğu Ege Adaları da dahil edilerek 12 mile genişletilmesi halinde, yukarıda belirtilen istisnai ve daralmış açık deniz alanları dışında, Türk–Yunan kıta sahanlığı sınırı, aslında bir karasuları sınırı olacaktır ki bunun, Türkiye'nin kıta sahanlığı haklarını elinden almak olduğu ve hakça bir sınırlandırma sonucunu doğurmayacağı şüpheden uzaktır. Aynı durum kıta sahanlığı yanında, Ege'deki muhtemel Türk münhasır ekonomik bölge hakları açısından da geçerlidir.⁶⁷

Yunan karasularının tüm Ege'de 12 mile genişletilmesi, balıkçılık ve canlı kaynak avcılığı açısından da Türkiye aleyhine sonuç doğuracaktır. Zira balık avlama hakkı, açık deniz serbestilerinden birisini oluşturmaktadır ve bu hak, BMDHS'nin 116. maddesi ile teminat altına alınmıştır. Ege'de henüz münhasır ekonomik bölge meselesi resmi bir şekilde gündeme gelmediğinden, Ege açık deniz alanlarında, Türk vatandaşlarının, Türk tabiiyetindeki deniz araçları ile balık avlama hakkı bulunmaktadır. Fakat Yunan karasularının tüm Ege'de 12 mile genişletilmesi, bu oranda açık deniz statüsüne tabi deniz alanlarını Yunan karasularına dahil edeceğinden, bu hak, büyük oranda kaybedilmiş olacaktır. Her ne kadar Ege, balık üretimi bağlamında fakir bir nitelik arz etse ve Ege'deki Türk balıkçılık faaliyetleri esas itibarıyla nehir ağzlarında yoğunlaşsa da⁶⁸ açık deniz alanlarının kapanması, Türk balıkçılık faaliyetleri açısından Ege'nin verimsizliğini katlayacaktır. Ayrıca unutulmamalıdır ki ileride gerek balık sürülerinin güzergah değiştirmesi gerek balıkçılık tekniklerinin modernleşmesi neticesi, mevcut durum değişebilir.

Türkiye'nin konumuzla bağlantılı bir diğer itiraz noktası, Lozan dengesi ile ilgilidir.⁶⁹ Buna göre her ne kadar Lozan Barış Antlaşması metninde,

⁶⁵ **POLITAKIS**, 1995, s. 507.

⁶⁶ **SYRIGOS**, s. 452.

⁶⁷ **AHNISH**, 1993, s. 270; **TOLUNER**, 1996, s. 99.

⁶⁸ **ACER**, 2003, s. 8 ve 41 no'lu dipnot.

⁶⁹ Bkz: **ÖZMAN**, 1988, s. 176; **TOLUNER**, 1996, s. 99–100; **BÖLÜKBAŞI**, 2004, s. 185; **BAŞEREN**, 2006, s. 107–108; **GÖZEN**, 2009, s. 26.

açıkça tarafların karasuları genişliğini düzenleyen bir hüküm bulunmasa da Antlaşma metninde yer alan bazı hükümler ve Konferans tutanakları, tarafların karasuları için 3 mil genişlik anlayışı ile hareket ettiklerini göstermektedir.⁷⁰ Bunlara, o dönemde tarafların 3 mil genişlik uygulamalarının eklenmesi ile 3 milin, Antlaşma'ya esas olan şartlardan birisi olduğu ve bu bağlamda, 3 millik genişlikler dışında kalan açık deniz alanlarının da bu dengenin bir parçası olduğu belirtilmiştir.⁷¹ Nitekim mesela yukarıda değinilen Türkiye'nin 19 Aralık 1995 tarihli notasında, Ege'de uzun süreden beri devam eden statükoya yapılan vurgu da aslında Lozan dengesine bir atıftır. Yine yukarıda değinilen TBMM bildirisi de bu vurguyu içermektedir. Yunanistan'ın 1936'da karasularını 6 mile genişletmesi ile bu denge bozulmuş⁷² ise de 476 sayılı Karasuları Kanunu ile denge yeniden tesis edilmiş, 2674 sayılı kanunla da korunmuştur.⁷³ Yunanistan, Ege'de tek taraflı olarak tüm adaları da dahil ederek karasularını 12 mile genişletirse, bu denge Türkiye aleyhine bir daha sağlanması imkansız şekilde, olağanüstü bir ölçek ve boyutta bozulacaktır.

2) Doktrinde Türkiye'nin İtiraz Nedenlerinin Giderilmesine Yönelik Teklifler:

Ege karasularının genişliği uyumsuzluğunun çözümü açısından, doktrininde seçici genişletme dışında (kimisi ona benzeyen) çeşitli yöntem ve modeller teklif edilmiştir.

Keefe, Yunanistan'ın karasuları genişliği açısından 12 milden daha az bir limit tespit edebileceğini ve bunun sorun çıkarmayacağını iddia etmiştir.⁷⁴ Fakat bu, anakarada farklı Doğu Ege'de farklı karasuları genişliği uygulanmasını içeren bir seçici genişletme teklifi değildir. Anlaşıldığı kadarıyla yazar, Yunan karasuları açısından 6 ilâ 12 mil arası tektip bir genişlik düşünmektedir. Oysa bu, seçici genişletme anlamına gelmemesi bir

⁷⁰ ÖZMAN, 1988, s. 176; TOLUNER, 1996, s. 97, 87a no'lu dipnot. Aksi görüş için bkz: ÖZMAN, 1990, s. 71-76 ve 174-175

⁷¹ BAŞEREN, 2006, s. 107-108.

⁷² ÖZMAN, 1988, s. 176; BAŞEREN, 2006, s. 108.

⁷³ 476 sayılı kanun metni için bkz: RG: 25 Mayıs 1964, 11711; 2674 sayılı kanun metni için bkz: RG: 29 Mayıs 1982, 17708.

⁷⁴ KEEFER Scott, "Solving the Greek Turkish Boundary Dispute", *Cardozo Journal of International and Comparative Law*, Vol:11, 2003, s. 86.

yana, Yunanistan'ın karasuları açısından Doğu Ege Adaları'nda ve belirli alanlarda 6 milin üstünde iddia edeceği genişliğin Türkiye'nin itirazlarını gidermeyecek olması nedeniyle gerçekçi bir çözüm yolu değildir. Yazarın, Ege sorunlarının çözümüne ilişkin farklı bağlamları olan konuları bir arada değerlendirmek suretiyle hukuken sorunlu tespitleri bulunduğu görülmektedir. Gerçekten de yazar, Yunanistan'ın karasularını 6 milde tutması ve deniz ve hava seyrüseferini garanti etmesi karşılığında Türkiye'nin egemenliği tartışmalı adalar tezinden vazgeçmesi ve Doğu Ege Adaları'nın silahlandırılması konusunda Yunanistan'a hak tanması gibi şartlar ileri sürmüştür.⁷⁵ Bu görüşteki sorun çok açıktır. Zira Yunan egemenliğindeki Doğu Ege Adalarının silahsızlandırılmış statüsü, uluslararası antlaşmalarla tespit edilmiştir ve esas itibariyle karasuları genişliği meselesiyle uzaktan yakından ilgisi yoktur. Yunanistan'ın bu konudaki statü ihlali, karasuları genişliği meselesiyle karıştırılamaz, iç içe düşünülemez, telif edilemez, karşılık olarak kabul edilemez ve aynı bağlamda değerlendirilemez. Kardak Kayalıkları özelinde kamuoyunun gündemine gelen egemenliği tartışmalı adalar meselesi⁷⁶ ise karasuları genişliği meselesini doğrudan ilgilendirmektedir. Zira karasuları genişliği tespit edilmeden önce egemenlik uyuşmazlığının çözülmesi, yani, söz konusu adalar üzerindeki egemenliğin hangi devlete ait olduğu hususunun şüpheden uzak bir şekilde tespit edilmesi gerekir. Fakat söz konusu iki uyuşmazlık konusu, Türkiye açısından Yunan karasularının 12 mile genişletilmemesi ve 6 mille sınırlanması karşılığında verilebilecek bir taviz olarak görülmemelidir. Zira söz konusu uyuşmazlıkların, hukuki kaynak, nitelik ve bağlamları farklıdır. Bağlam içi değerlendirildiğinde, karasuları genişliği meselesi bağlamında, Türkiye'nin verebileceği tek taviz, Yunanistan'ın anakarasında ve seyrüsefer serbestisi ile kıta sahanlığı sınırlandırmasını etkilemeyecek anakara yakınındaki Yunan adalarında, Yunan karasularınının 12 mile genişletilmesini kabul etmekten ibarettir.

Yukarıda belirtildiği gibi Gözen, bazı alanlarda, Türkiye ve Yunanistan'ın 6 milin altında karasuları genişliği belirleyebileceklerini belirtmiş ve bu görüşe, Yunanistan'ın karasularını 6 milin altına indirmek suretiyle Kiklat

⁷⁵ Ibid, s. 86.

⁷⁶ Bu teze ilişkin olarak bkz: KURUMAHMUT Ali (Yayına Hazırlayan), **Ege'de Temel Sorun: Egemenliği Tartışmalı Adalar**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1998, *passim*; **KURUMAHMUT / BAŞEREN**, 2004, *passim*; **BAŞEREN**, 2006, s. 45–74; **PAZARCI**, 2015, s. 128–136.

Adaları bölgesinde iki açık deniz koridoru yaratabileceğini eklemiştir.⁷⁷ Söz konusu bölgede yaratılacak iki açık deniz koridoru, seyrüsefer açısından Türkiye ve uluslararası toplumu rahatlatma gibi olumlu bir sonuç içermektedir. Bununla beraber, Yunanistan'ın 6 milden az bir karasuyu kabul etmesi kanımızca çok mümkün değildir. Bir defa Yunanistan'ın, Kiklat Adaları bölgesinde ve Yunan anakarasına yakın alanlarda (mesela, Atina'nın çok yakınında), açık deniz serbestileri çerçevesinde, Türk savaş gemi ve uçaklarının askeri faaliyet icra etmesine göz yumması mümkün gözükmemektedir. Yine, halihazırda tam egemenlik yetkileri icra ettiği deniz ülkesinin bir kısmından vazgeçmesi de mümkün değildir. Sonuncusu Türkiye için de geçerlidir. Şurası açıktır ki Yunanistan'ın 1936'dan, Türkiye'nin ise 1964'ten itibaren deniz ülkelerine tabi kılınmış alanlardan vazgeçmeleri beklenemez. Bu durum, taraflarca ülke terk etmek olarak algılanacaktır ki iki tarafından da mevcutlan vermesi, kanımızca gerçekçi ve mümkün değildir.

Yunan doktrininde Yunan karasularının 12 mile genişletilmesi halinde seyrüsefer serbestisine yönelik Türk itirazlarının giderilmesi açısından bazı teklifler ileri sürülmüştür. Mesela Kozyris, boğazlarda transit geçiş rejiminin uygulanabileceği gibi ihtiyaç olan alanlarda Türk anakarasının açık denizle bağlantısını sağlamak için Yunanistan'ın her alanda 12 mil uygulamayabileceğini belirtmiştir.⁷⁸ Bu teklif, Yunan karasularının bazı alanlarda seyrüsefer serbestisi için 12 mile genişlememesini içermesine rağmen doğrudan bir seçici genişletme uygulaması değildir; zira seçici genişlemeden beklenen tüm amaçları karşılamayacaktır. Zira bir defa Doğu Ege Adalarını içermediği için kıta sahanlığı sınırlandırması açısından Türkiye'nin 12 mile yönelik itirazını gidermeyecektir. İkinci olarak transit geçiş rejimi de iddia edildiği gibi Türkiye'nin derdine derman değildir. Şöyle ki;

Politakis, Yunan karasularının 12 mile genişletilmesi halinde, bazı boğazlarda transit geçiş rejiminin, bazılarında ise zararsız geçiş rejiminin geçerli olacağını belirtmekle birlikte, bu boğazların bağlantılı olduğunu ve Kuzey Ege ile Akdeniz arasında devam eden rotalar oluşturduğunu kabul eden liberal bir yaklaşımla, tümüne birden zararsız geçiş rejimine göre daha esnek

⁷⁷ Bkz: GÖZEN, 2009, s. 56–57, 165 no'lu dipnot.

⁷⁸ KOZYRIS Phaedon John, "The Legal Dimension of the Current Greek–Turkish Conflict: A Greek Viewpoint", *Greek–Turkish Relations in the Era of Globalization*, KERIDIS Dimitris / TRIANTAPHYLLOU Dimitros (Editör), Massachusetts, Brassey's Inc, 2001, s. 106'dan aktaran: GÖZEN, 2009, s. 55.

olan transit geçiş rejiminin uygulanabileceğini belirtmiştir.⁷⁹ Transit geçiş rejiminin, gerek savaş gemileri yönünden gerek deniz altlarının su altından geçiş yapma hakları açısından ve gerekse de savaş uçaklarını kapsaması açısından, zararsız geçiş rejimine göre daha esnek olduğu açıktır.⁸⁰ Fakat transit geçiş rejiminin, BMDHS'nin 39. maddesindeki⁸¹ kayıtlara tabi olduğu göz önüne tutulursa, Ege'de Türk savaş araçlarının faaliyetleri açısından mevcut durumdaki imkanları sağlamayacağı anlaşılabacaktır. Bunun iki nedeni vardır. İlki, Yunanistan'ın söz konusu düzenlemeyi kötüye kullanma riskinin her zaman mevcut olmasıdır. İkincisi, bu uygulama sadece geçişe ilişkindir ve transit geçiş hakkı, gecikmeksizin yapılması gerektiği ve sürekli ve hızlı bir geçişin gerektirdiği faaliyetler dışındakileri kapsamadığı için söz konusu geçiş rejimi, açık denizde Türk askeri faaliyetlerini garanti etmemektedir. Bu teklif, belki sadece ticari seyrüsefer bakımından Türkiye'ye nefes aldırabilir; fakat Ege açık deniz alanlarının kapanması nedeniyle Türkiye'nin Ege'yi askeri kullanımının önlenmesi konusunda bir etkisi olmayacaktır. Aynı şekilde askeri kullanım açısından diğer devletleri ve NATO'yu tatmin etmeyecektir. Ayrıca Ege'deki Türk kıta sahanlığı hakları konusunda da 12 mil genişlik uygulamasının olumsuz etkilerini gidermeyecektir.

Politakis'in diğer bir teklifi, bazı kritik boğazlarda, karasularını 6 milde tutmak suretiyle mevcut açık deniz koridorlarını muhafaza etmektir.⁸² Yazar bunun için de örnek olarak, 12 millik genişlik belirleyen Japonya'nın, bazı boğazlarında, karasularını 3 mille sınırlı tutan yasal düzenlemesini vermiştir.⁸³ Syrigos ise Ege–Akdeniz geçişleri için Rodos, Kerpe ve Girit arasındaki

⁷⁹ **POLITAKIS**, 1995, s. 501–503.

⁸⁰ Transit geçiş rejimi konusunda ayrıntılı bilgi ve değerlendirmeler için bkz: **ÖZMAN**, 2006, s. 366–373.

⁸¹ Söz konusu maddenin 1. paragrafı, transit geçiş halindeki gemi ve uçakların genel yükümlülüğünü şu şekilde düzenlemiştir: “Boğazı hiç gecikmeksizin katedecekler veya üzerinden uçacaklardır; Boğaza kıyıdaş olan devletlerin egemenliklerine, toprak bütünlüklerine veya siyasi bağımsızlıklarına karşı tehdit veya kuvvete başvurmadan veya Birleşmiş Milletler Andlaşmasında belirtilen uluslararası hukuk ilkelerine aykırı davranışlardan kaçınacaklardır; Zaruret hali veya yardım gerektiren durumlar hariç olmak üzere, normal seyrüsefer usulleri uyarınca, sürekli ve hızlı bir geçişin gerektirdiği faaliyetlerin dışında her türlü faaliyetten kaçınacaklardır.”

⁸² **POLITAKIS**, 1995, s. 504.

⁸³ *Ibid.*, s. 504 ve 22 no'lu dipnot. Ayrıca bkz: **GÖZEN**, 2009, s. 56. Japonya'nın söz konusu yasal düzenlemesinin konuyla ilgili 2. maddesi için bkz: **BÖLÜKBAŞI**, 2004, s. 193–194. Benzer devlet uygulamaları hakkında örnekler için bkz: *Ibid.*, s. 192–195. Güney Kore'nin

boğazlarda açık deniz alanı bırakmayı önermek suretiyle Politakis'in görüşlerine atıf yapmış ve ayrıca Menteşe Adaları ile Kiklat Adaları arasında açık deniz alanı bırakılabileceğini belirtmiştir.⁸⁴ Bu teklif de ticari seyrüsefer için kısmen olumlu olsa da yukarıda belirtildiği gibi Ege'nin açık deniz alanlarının askeri kullanımı ve kıta sahanlığı açısından Türkiye'nin itiraz ve hak kayıplarını gidermeyecektir.

Üstelik Yunanistan'ın böyle bir uygulamasının Türkiye açısından son derece olumsuz bir sonuç doğurma potansiyeline sahip olduğu belirtilmelidir. Şöyle ki: Yunanistan, karasularını 12 mile genişletip, mevcut açık deniz koridoru ve boğazlardaki serbest geçiş rejimini koruyan bir tasarrufta bulunursa, uluslararası toplumu tatmin edecek ve bu konudaki itirazları giderecektir. Zira bu ihtimalde hem uluslararası toplumun hem de Türkiye'nin serbest geçiş hakkını teslim etmiş olacaktır. Kaldı ki bu nevi bir uygulamanın, Oxman'ın altını çizdiği gibi BMDHS'nin 36. maddesi çerçevesinde uluslararası seyrüsefere açık boğazlar açısından Yunanistan lehine avantajları da olacaktır.⁸⁵ Fakat bu tasarruf, Türkiye'nin 12 mile ilişkin bir diğer itiraz noktası olan kıta sahanlığı konusundaki hak kayıplarını gidermeyecek, itirazlarını sonlandırmayacaktır. Hal böyle olunca, Yunanistan, bir hakkından, Türkiye ve tüm uluslararası toplumun seyrüsefer serbestilerini temin etmek için vazgeçmiş, hukuka uygun davranan ve uluslararası toplumun hak ve çıkarlarını gözeten, adil bir devlet olarak takdim edilecektir. Buna karşın Türkiye, kıta sahanlığı hakları nedeniyle bu uygulamaya itiraz etmeye devam edeceği için Yunanistan'ın tüm taviz ve fedakarlığına rağmen Yunanistan'ı hakkından alıkoyan ve uluslararası hukuka aykırı davranan bir devlet olarak takdim edilebilecektir. Böylece Türkiye'nin kıta sahanlığı hakları konusundaki haklı talepleri, uluslararası toplum tarafından desteklenmeyebilecektir. Bunun, diğer Ege sorunlarına sirayet etme ihtimali de mevcuttur. Dolayısıyla Yunanistan'ın salt serbest geçişi tatmin eden muhtemel tasarrufuna bir de bu yönden bakmak ve bundan endişelenmek gerekir.

Kore Boğazı'ndaki uygulaması için bkz: **GÖZEN**, 2009, s. 56. Bu örnekler ve diğer bazı devlet uygulamalarının BMDHS'nin 36. maddesi bağlamında yapılan değerlendirmesi için bkz: **OXMAN**, s. 278-279.

⁸⁴ **SYRIGOS**, s. 454. Fakat burada yazarın temel endişesinin, seyrüsefer serbestisinin sağlanmasından ziyade, Yunanistan açısından uluslararası boğaz yaratma zorunluluğunun doğurduğu risk olduğu görülmektedir. Bkz: *Ibid*, s. 452-454.

⁸⁵ Bkz: **OXMAN**, s. 277-279.

Doktrinde Ege karasuları genişliği sorununa ilişkin teklif edilen bir diğer çözüm önerisi, sahildevletlerin birbirlerine karşı farklı, diğer devletlere karşı ise farklı karasuları genişliği uygulama örnekleri esas alınarak getirilmiştir. Van Dyke, 1984 tarihli Şili–Arjantin Antlaşması ile tarafların karasularını aralarındaki ilişkide 3 mil, diğer devletlere karşı da 12 mil olarak tespit ettiklerini belirtmiştir.⁸⁶ Gözen ise Finlandiya'nın karasuları açısından genel olarak 12 mil genişlik kabul etmesine rağmen, Fin Körfezi'nde ortay hattın keşiştiği alanlarda, açık deniz koridoru bırakmak amacıyla Estonya'ya karşı 3 millik genişlik uyguladığını, Belize'nin de benzer bir uygulamayı Honduras Körfezi'nde Guatemala için benimsediğini tespit etmiştir.⁸⁷ Bu örneklerin Ege'ye uygulanması, sorunu çözme potansiyeline sahip değildir. Bir defa Türkiye ve Yunanistan birbirlerine karşı 6 mil karasuları genişliği uygulayacaklardır. Peki diğer devletlere karşı uygulama ne olacaktır? Yunanistan 12, Türkiye 6 mil mi? Yoksa her iki devlet de 12 mil mi? Bu durum özellikle kıta sahanlığı açısından Ege'deki durumu iyice karmaşık hale getirebilir. Ayrıca bu, Ege'nin açık deniz alanlarını kullanan diğer devletler açısından da açık deniz serbestileri bakımından tatmin edici olmayacaktır. İlaveten, gerek deniz gerek hava seyrisferi açısından diğer devletlerde tereddüt doğurması kesindir.

Bu neviden bir düzenleme, aynı deniz alanında, bir taraftan serbest geçiş rejimi diğer taraftan zararsız geçiş rejimi uygulanması gibi bir sonucu ortaya koyacaktır. Aynı deniz alanının farklı statü ve geçiş rejimlerine tabi olması, ileride hukuken içinden çıkılması güç sorunlar yaratma potansiyeline sahiptir. Üstelik Yunanistan'ın böyle bir düzenlemeyi kabul etmesi mümkün gözükmemektedir; zira Yunanistan'ın 12 milden temel beklentisi Türkiye'ye karşıdır. Dolayısıyla Yunanistan'ın, Ege'nin hiçbir yerinde Türkiye'ye karşı 12 millik genişlik ileri sürmemeyi kabul etmesini beklemek pek gerçekçi değildir. Kaldı ki Ege gibi karmaşık bir coğrafya, tarih ve siyaset ağının, açık ve kesin olmayan düzenlemeleri kaldıramayacağı belirtilmelidir. Dolayısıyla bu örnekler, başka coğrafyalarda, başka bir tarihi ve siyasi arka plana sahip devletler arasında sorun çözücü niteliği haiz olabilirler; fakat Ege açısından ihtiyacı karşılayan, gerçekçi bir çözüm yolu sundukları söylenemez.

⁸⁶ VAN DYKE, 1996, s. 402.

⁸⁷ GÖZEN, 2009, s. 56 ve eşlik eden dipnotlar.

Doktrinde, ters taraftaki adaların karasularını sınırlı tutan çeşitli antlaşma örnekleri verilmiştir.⁸⁸ Fakat coğrafi açıdan Ege'deki duruma benzediğinden, Torres Boğazı örneği üzerinde özellikle durulduğu görülmektedir. Avustralya ile Papua Yeni Gine, 1978 tarihinde akdettikleri kapsamlı bir antlaşma ile diğerleri arasında deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin düzenleme yapmışlardır.⁸⁹

Çok sayıda adanın mevcudiyeti ve birkaç istisnai ada dışında, hem Papua Yeni Gine sahiline yakın konumlanmış hem de Boğaz'ın çeşitli yönlerine yayılmış, bir kısmı mukim, Avustralya egemenliğindeki adalar nedeniyle Torres Boğazı ile Ege'nin coğrafi durumu arasında benzerlik kurulmuştur.⁹⁰ Eğer Avustralya egemenliğindeki tüm adalara 12 mil karasuları verilmiş olsaydı, Boğaz'ın, Avustralya egemenliğine tabi bir alan haline geleceği ve tarafların bunu önlemek için deniz yatağı ile su yüzeyini, sınırlandırma amacıyla farklı işleme tabi tutan bir düzenleme yaptıkları belirtilmiştir.⁹¹ Bu anlamda Antlaşma'da dört tane sınırlandırma hattı bulunmaktadır.⁹² İlki, Boğaz'ı baştan sona kat eden, Boğaz'ın doğu ve batı yönlerinde Boğaz dışına uzanan ve Avustralya ile Papua Yeni Gine arasındaki deniz yatağı ve balıkçılık yetki alanını genel olarak sınırlandıran ana hattır. Buna paralel olan ikinci hat, Papua Yeni Gine sahiline yakın konumlanmış, ters taraftaki Avustralya adalarının güneyinden geçen ve bu alanda Papua Yeni Gine'ye kıta sahanlığı hakları tanıyan, deniz yatağı hattıdır. Üçüncüsü, söz konusu Avustralya Adaları'nın doğu ve batı yönlerinde çizilen ve Avustralya'ya ba-

⁸⁸ Van Dyke'in, aktardığı örnekler için bkz: **VAN DYKE**, 1996 , s. 401–402.

⁸⁹ Antlaşma metni için bkz: “Treaty Between the Independent State of Papua New Guinea and Australia Concerning Sovereignty and Maritime Boundaries in the Area Between the Two Countries, including the Area Known as Torres Strait, and Related Matters”, **International Legal Materials**, Vol: 18, 1979, s. 291–331. Ayrıca bkz: CHOON–ho Park, “Australia–Papua New Guinea, Report Number 5–3”, **International Maritime Boundaries**, Volume: I, CHARNEY Jonathan I. / ALEXANDER Lewis M. (Editör), Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht / Boston / London, 1996, s. 937–975; KAYE Stuart B., **The Torres Strait**, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht / Boston / London, 1997, s. 157–186.

⁹⁰ **BÖLÜKBAŞI**, 2004, s. 195.

⁹¹ BURMESTER H., “The Torres Strait Treaty: Ocean Boundary Delimitation by Agreement”, **American Journal of International Law**, Vol: 76, 1982, s. 333 ve 336.

⁹² Söz konusu hatları gösteren Antlaşma'ya ekli resmi harita için bkz: **International Legal Materials**, Vol: 18, s. 324–327. Ayrıca bkz: **BURMESTER**, 1982, s. 334–335; **CHOON**, 1996, s. 935–936; **KAYE**, 1997, s. 94 ve 100. Çalışmada, Antlaşma ekinde yer alan resmi haritadan faydalanılmıştır.

lıkçılık yetki alanı tesis eden hattır. Sonuncusu ise Antlaşma'nın 10 maddesi ile Boğaz bölgesinde yaratılan ve geleneksel yaşam şekillerinin korunmasını amaçlayan, “korunan bölge”nin sınırını gösteren hattır.

Antlaşma'nın “Adalar Üzerinde Egemenlik” başlıklı 2 maddesi ile taraflar arasındaki egemenlik sorunu çözülmüştür. Söz konusu maddenin 1–b paragrafı ile taraflar arasında deniz yatağı ve balıkçılık yetki alanını genel olarak sınırlandıran ana hattın güneyinde kalan adalar üzerinde Avustralya egemenliği tanınmıştır. Maddenin 1–a paragrafında ise söz konusu hattın kuzeyinde kalan ve Papua Yeni Gine sahiline yakın konumlanmış adalardan, ismen sayılanlar üzerindeki Avustralya egemenliği tanınmıştır. Maddenin 3–b bendi, söz konusu hattın kuzeyinde kalan ve 1–a bendinde ismen sayılanlar dışında kalan adalar üzerindeki Papua Yeni Gine egemenliğini hükme bağlamış; 3–a bendi ise yine hattın kuzeyinde kalan ve sahiline çok yakın konumlanmış ismen sayılan üç ada üzerindeki Papua Yeni Gine egemenliğini kabul etmiştir. Hattın kuzeyinde kalan adalardan, özellikle Boigu, Aubisi, Moimi ve Dauan, Saibai, Kaumag ve Turnagain Adaları, Papua Yeni Gine sahiline oldukça yakın konumlarına rağmen Avustralya egemenliğinde olmaları nedeniyle Doğu Ege Adaları'nın durumuna benzemektedirler.⁹³

Antlaşma'nın “Karasuları” başlıklı 3. maddesi ile bazı adaların karasuları genişliklerinin sınırlandırılmasına ilişkin düzenleme getirilmiştir. Gerçekten de maddenin 2. paragrafı, Antlaşma'nın yukarıda belirtilen 2/1–a maddesinde ismen sayılan Avustralya egemenliğindeki adaların karasuları genişliğinin, 3 mili aşamayacağını düzenlemiştir. Yine maddenin 5. paragrafı ile Avustralya, ana hattın kuzeyinde bulunan adalarında, karasularını genişletmeme yükümlülüğü üstlenmiştir. Aynı yükümlülük, maddenin 6. paragrafı ile açıkça tarif ve tayin edilen alanlarda, Papua Yeni Gine için de geçerli kılınmıştır.

Antlaşma'nın yukarıda değinilen düzenlemelerinden çıkan sonuçlar şunlardır: Öncelikli olarak Papua Yeni Gine sahiline yakın konumlanmış ve fakat Avustralya'ya ait adaların (ki bu durum Doğu Ege Adaları'nın durumuna benzemektedir) karasuları, 3 millik genişlikle sınırlandırılmıştır. Böylece bu alanda, Avustralya'ya ait adalarının 3 millik karasuları kuşaklarının dışında

⁹³ Söz konusu adaların konumlarını ve Antlaşma ile yapılan düzenlemelerdeki durumlarını gösteren büyük ölçekli resmi harita için bkz: **International Legal Materials**, Vol: 18, s. 312–313. Resmi olmayan ve sadece hatların durumunu gösteren çizimler için bkz: JAYEWARDENE Hiran W., **The Regime of Islands in International Law**, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht / Boston / London, 1990, s. 441 ve 454.

kalan deniz yatağı ve toprak altında Papua Yeni Gine'ye kıta sahanlığı hakları verilmiştir. Böylece aslında, Avustralya Adaları için çevreleme yöntemi uygulanmıştır ki⁹⁴ aşağıda bu yöntem, Ege örneğinde yeniden gündeme getirilecektir. Fakat bu alanın doğu ve batı kesimlerinde, Avustralya'ya balıkçılık yetki alanı bırakılmıştır.⁹⁵ Bu şekilde, deniz dibi ve dip altına yönelik haklarla, münhasır ekonomik bölgenin verdiği balıkçılık hakkı, aynı bölgede farklı yetkilere konu edilmiştir. İkinci olarak, Avustralya egemenliğine tabi, hattın kuzeyinde kalan, iki anakara arasındaki ortay hattın ters tarafında yer almalarına rağmen yukarıda belirtilen adalar kadar Papua Yeni Gine sahiline yakın konumlanmamış diğer adaların da karasuları genişlikleri 3 mille sınırlanmıştır.⁹⁶ Dolayısıyla söz konusu adaların 3 millik karasuları kuşakları dışında kalan deniz dibi ve dip altı ile deniz dibi ile su yüzeyi arasında kalan deniz alanındaki haklar, Papua Yeni Gine'ye verilmiştir.⁹⁷ Ayrıca Antlaşma'da, boğazdaki seyrüsefer serbestisini garanti eden düzenlemeler yer almıştır. (m. 7–9).

Doktrinde, Antlaşma düzenlemelerini Ege'deki durum örneğinde değerlendiren görüşler bulunmaktadır. Boigu, Dauan ve Saibai gibi Avustralya egemenliğindeki adalara, tam etki verilseydi ve sınırlandırma ortay hattı esas alan tek bir hat ile yapılsaydı, bunun, Avustralya lehine Ege'deki durumu ortaya çıkaracağı, tarafların ise deniz yatağı çizgisinin kuzeyinde Avustralya cepleri oluşturmak suretiyle, hakça bir çözüm yönünde çaba gösterdikleri belirtilmiştir.⁹⁸ Avustralya'nın hukuken, adaları çevresinde mutabık kalınan 3 milden daha fazla kıta sahanlığı alanı talep edebileceğini iddia eden Burmester, Ege örneğini vererek bunun haksız sonuçlar doğuracağını şu şekilde ifade etmiştir:

“Aynen Ege’de olduğu gibi burada da tüm adaların çevresinde 12 mil karasuları şeklindeki genel iddianın sonuçları akılda tutulmalıdır. Böyle bir iddia, Papua Yeni Gine anakarasının 1 mil veya daha yakınına kadar, Torres

⁹⁴ Jayewardene, bunu, “perdeleme” olarak ifade etmiştir. Bkz: Ibid, s. 455–456.

⁹⁵ Kuzey kesiminde ise söz konusu Avustralya Adaları ile Papua Yeni Gine anakarası sahilleri karşılıklı olduğu için Antlaşma'nın 3/1. maddesi çerçevesinde karasuları sınırlandırması yapılmıştır.

⁹⁶ Bu konudaki değerlendirmeler için bkz: BURMESTER, 1982, s. 336; JAYEWARDENE, 1990, s. 455.

⁹⁷ Söz konusu adalardan belli başlı olanların karasuları kuşaklarını gösteren büyük ölçekli resmi harita için bkz: **International Legal Materials**, Vol: 18, s. 320–321.

⁹⁸ CHOON, 1996, s. 931–932.

Boğazı bölgesini Avustralya yetki alanına tabi bir deniz haline dönüştürecekler ... Bu sonuç, her iki tarafa da tatmin edici ve hakça görünmemiştir. Avustralya'nın Antlaşma ile karasularını sınırlaması, Avustralya çıkarlarının büyük ölçüde korunduğu, topyekun bir çözümün bir parçası olarak görülmelidir.”⁹⁹

Antlaşma düzenlemeleri, yukarıda aktarılan yorumlarla beraber Ege bağlamında değerlendirildiğinde, şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

Söz konusu Antlaşma ile taraflar, özellikle Torres Boğazı bölgesinde, hem kendilerinin hem de üçüncü devletlerin hak ve çıkarlarına uygun *sui generis* bir düzen yaratmışlardır. Bu anlamda Antlaşma düzenlemeleri, farklı varyasyonlar içeren niteliği ile yaratıcı ve benzersiz bulunmuş ve benzer durumdaki coğrafyalar için bir model olarak değerlendirilmiştir.¹⁰⁰ Bu bağlamda Antlaşma, farklı varyasyonlarla, *sui generis* bir çözüm getiren, tarafların karşılıklı hak ve çıkarlarını dengeleyen bir düzen yaratma açısından, Ege için de bir emsal olabilir. Fakat yine de bazı hususlara dikkat çekmek, konunun açıklanması açısından faydalı ve hatta zorunludur.

Dikkat çekilmesi gereken ilk husus, Antlaşma'nın, karasuları açısından, Ege için öngörülen şekilde, bir seçici genişletme düzenlemesi getirmemiş olduğudur. Zira Antlaşma'nın yapıldığı tarihte zaten Avustralya, karasuları açısından 3 mil genişlik benimsemiştir.¹⁰¹ Yine yukarıda belirtildiği gibi Antlaşma'nın 3. maddesi, ana hattın kuzeyinde kalan Avustralya adaları için 3 millik genişlik sınırlaması getirmiştir. Antlaşma'da, Avustralya anakarasının karasuları genişliğine ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır ve bu, tamamen Avustralya iradesine bırakılmıştır. Ege'de ise yapılması gereken ve seçici genişletmeden anlaşılan, Yunan anakarasında ve anakaraya yakın adalarda, Türkiye'nin kıta sahanlığı hakkını ve seyrüsefer serbestisi ile diğer açık deniz serbestilerini haleldar etmeyecek şekilde, Yunan karasularını 12 mile genişletmek ve fakat Doğu Ege Adaları'nda ve diğer bazı alanlarda, 6 mille sınırlı tutmaktır. Yani Yunan karasularının belirli alanlarda 12 mile genişletilmesine izin vermek, belirli alanlarda da mevcut 6 millik genişlik

⁹⁹ BURMESTER, 1982, s. 343'ten naklen. Bu tespit, Ahnish tarafından da iktibas edilmiş ve Bölükbaşı tarafından da kullanılmıştır. Bkz: AHNISH, 1993, s. 270; BÖLÜKBAŞI, 2004, s. 196-197

¹⁰⁰ CHOON, 1996, s. 933.

¹⁰¹ BURMESTER, 1982, s. 342; JAYEWARDENE, 1990, s. 455.

uygulamasını korumaktır. Bu açıdan karasuları genişliğine ilişkin Antlaşma düzenlemeleri ile Ege'deki seçici genişletme uygulaması arasında fark mevcuttur. Fakat amacın aynı olduğu söylenmelidir. Yine yukarıda belirtildiği gibi Antlaşma'da, Avustralya, belli bazı çıkarlarının gözetilmesi karşılığında ana hattın kuzeyinde konumlanmış adaların karasularını 3 mille sınırlı tutmayı ve 3 millik kuşaklar dışında kıta sahanlığı alanı talep etmemeyi kabul etmiştir. Ege'de ise Yunanistan'ın, seçici genişletme ile Yunan anakarasında ve çevresinde karasularını 12 mile genişletmesini kabul etmek dışında Türkiye'nin verebileceği başka bir taviz bulunmamaktadır; zira ortada verecek başka bir şey yoktur. Yine, yukarıda belirtildiği gibi her ne kadar verimlilik açısından tatmin edici olmasa da Ege'de balıkçılık Türkiye için önemlidir ve Türkiye'nin, Antlaşma'da Papua Yeni Gine'nin rıza gösterdiği gibi deniz yatağı hakları karşılığında balıkçılık haklarından vazgeçme lüksü, kanımızca yoktur. Bu, ancak Türkiye'nin başka şekillerde tatmin edilmesi şartıyla kabul edilebilir. Dolayısıyla deniz dibi ve dip altı ile dip ile su yüzeyi arasındaki deniz alanının, farklı yetkilere konu edilmesi, Ege için uygun değildir. Yine, yukarıda belirtildiği gibi Torres Boğazı bölgesi coğrafi açıdan Ege'ye benzese de bunun, tam bir ayniyet olmadığı belirtilmelidir. Gerçekten de coğrafi veriler çerçevesinde, her iki bölge arasında, adaların kapsadığı deniz alanları açısından yapılan mukayese şu sonuçları ortaya koymaktadır: Mevcut 6 millik genişlik uygulamasında, Yunan adaları Ege'deki Türk anakara sahillerini %85 oranında maskelemekte ve bu adaların karasuları da Ege'deki deniz alanlarının yarısını kapsamaktadır. Torres Boğazı'nda ise Avustralya adaları, Avustralya ile Papua Yeni Gine arasındaki deniz alanında kuzeyden güneye 80 mil boyunca yayılmıştır ve bu adalar, 150 mil uzunluğundaki Papua Yeni Gine sahilinin, %35'ini maskelemektedir. Ayrıca, Papua Yeni Gine anakarasına yakın konumlanmış Avustralya adalarının 3 mil genişliğindeki karasuları, Torres Boğaz bölgesindeki deniz alanlarının %30'undan azını kapsamaktadır.¹⁰² Dolayısıyla bu tabloda, tarafların hareket kabiliyeti daha fazladır ve Papua Yeni Gine, Avustralya'ya, belirli alanlarda karasularını 3 mille sınırlı tutması karşılığında, diğerleri yanında, kendisine bırakılan kıta sahanlığı üzerinde balıkçılık hakkı tanıyabilir. Fakat Ege'nin coğrafi verileri, Türkiye açısından Yunanistan'a bu neviden tavizler vermeyi mümkün kılmamaktadır. Aşağıda belirtileceği gibi Türkiye'nin verebileceği tek taviz, karasuları açısından anakara merkezli seçici genişletme-

¹⁰² Söz konusu oranlar, **BÖLÜKBAŞI**, 2004, s. 199–200'den alınmıştır.

yi kabul etmektir. Dolayısıyla birbirlerine çok benzeyen bu coğrafyalarda, aynı çözüm yöntemi uygulanamaz.¹⁰³

Yine de Antlaşma'nın iki açıdan Ege için bir emsal oluşturduğu gözden uzak tutulmamalıdır. İlki, genel açıdan, deniz alanı uyumsuzluklarında, farklı varyasyonlar kullanılarak, *sui generis* düzenlemeler getirme ihtimalinin varlığını ortaya koyması ve böylece tarafların hak ve çıkarlarını dengeleyen ve üçüncü devletlerin haklarını haleldar etmeyen topyekun bir çözümün, iyi niyetli ve sonuç almaya yönelik, anlamlı müzakereler neticesi mümkün olduğunu göstermesidir.¹⁰⁴ Böyle bir çözüm yöntemi Ege'de de uygulanabilir ki esas itibarıyla Ege'deki tek çözüm imkanı – ki aşağıda belirtileceği gibi bu aynı zamanda hukuki bir zorunluluktur – *sui generis* bir düzenlemedir. Çalışmanın konusunu oluşturan seçici genişletme de bu anlamda *sui generis* bir çözümdür. Antlaşma düzenlemeleri, seçici genişletme özelinde de kayda değer sonuçlar sunmaktadır. Gerçekten de Antlaşma, her ne kadar Avusturya anakarasının karasuları genişliğine ilişkin bir düzenleme getirmese de ters taraftaki Avustralya Adaları ile Papua Yeni Gine anakarasına yakın konumlanmış Avustralya Adaları'nın karasularını 3 mille sınırlaması, bu genişliği arttırmama yükümlülüğü getirmesi ve bunun sonucu olarak Papua Yeni Gine'ye bu alanda kıta sahanlığı hakkı tanınması açısından, Ege'deki seçici genişletme için bir emsal oluşturabilir. Zira yukarıda belirtildiği gibi Ege'de Yunan karasularının seçici genişletilmesi, özellikle ters tarafta konumlanmış, Yunan egemenliğindeki Doğu Ege Adaları'nın karasularının 6 mille sınırlı tutulması, Yunanistan'ın bu alanda karasularını arttırmama yükümlülüğü üstlenmesi, bu adaların 6 millik karasuları dışında kalan deniz alanının açık deniz rejimine tabi olması ve böylece Türkiye'nin kıta sahanlığı haklarının korunması anlamına gelmektedir. Bu bağlamda, Jayewardene, Papua Yeni Gine'nin güney sahilinde bulunan Boigu ve Saibai Adaları'nın, deniz yatağı sınırı açısından ihmal edilmesi ve fakat 3 millik karasuları kuşağı elde etmesi şeklindeki çözümün bir benzerinin, Türk sahillerinin açığında bulunan Yunan Adaları için de uygulanabileceğini belirtmiştir.¹⁰⁵ Söz konusu iki ada, ana hattın kuzeyinde ve Papua Yeni Gine'ye çok yakın konumla-

¹⁰³ Nitekim Ahnish, Torres Boğazı çözümü ile Ege'deki meseleler arasındaki nitelik farkına dikkat çekmiştir. Bkz: **AHNISH**, 1993, s. 270.

¹⁰⁴ Boğaz'ın genel tarihçesi ile müzakere tarihçesi ve aşamaları için bkz: **BURMESTER**, 1982, s. 324–329; **KAYE**, 1997, s. 89–92.

¹⁰⁵ **JAYEWARDENE**, 1990, s. 485. Bu tespit, Van Dyke tarafından da iktibas edilmiştir. Bkz: **VAN DYKE**, 1996, s. 402.

rı olan, bölgedeki en büyük ve kalabalık nüfuslu adalardır. Ege’de, konum ve nüfus açısından bu iki adaya benzeyen ve Türk sahilinin hemen önünde sahili maskeleyen mesela, Midilli, Sakız, Sisam ve Menteşe Adaları’nın büyük kısmı ile kuzeyde kıta sahanlığı alanını kapayan, Limni, Semadirek ve Bozbaba’nın sadece 6 millik karasuları kuşağı ile yetinmeleri ve kıta sahanlığı sınırlandırması açısından ihmal edilmeleri, Torres Boğazı modeline benzer bir çözüm olacaktır. Yine Türk sahiline çok yakın konumlanmamış olmakla beraber, kıta sahanlığı alanını etkileyen mesela Ahikerya, İpsara, İskiri Adaları ile bir kısım Kiklat ve Menteşe Adaları için de benzer çözüm benimsenebilir.

Şu halde Torres Boğazı çözümü, coğrafi verilerdeki bazı farklılıklar ve Antlaşma düzenlemelerinin çok kapsamlı olması ve Avustralya’ya bazı çıkarlar sağlaması bir tarafa bırakılırsa, ters taraftaki adaların sadece karasuları ile yetinmesi ve karasuları genişliklerinin de küçük bir kuşak ile sınırlanması ve böylece çevreleme yönteminin uygulanması açısından ve en önemlisi de Avustralya’ya deniz yatağı ana hattının kuzeyi için getirilen karasularını genişletmeme yükümlülüğü açısından, Ege’de seçici genişletme modeli için başvurulacak önemli bir dayanaktır.

III) SEÇİCİ GENİŞLETME TÜRKİYE’NİN İTİRAZLARINI GİDEREBİLİR Mİ?

Hukuki anlamda, Türkiye’nin Yunanistan’ın Ege’de karasularını 12 mile genişletmesine yönelik itiraz noktaları, esas itibarıyla, açık deniz alanlarının azalması neticesi, kıta sahanlığı haklarının ve seyrüsefer serbestisinin haledar olmasıdır. Dolayısıyla Yunan anakarası ve yakınlarında Yunan karasularının 12 mile genişletilmesini kabul etmek ve Doğu Ege Adaları ile açık deniz serbestilerini ve kıta sahanlığı sınırlandırmasını etkileyen alanlarda ise 6 mille sınırlanmasını sağlamak, Türkiye’nin itirazlarını giderebilecektir. Fakat bu, tamamen seçici genişletmenin ne şekilde kabul edilip uygulanacağına bağlıdır. Bir defa Doğu Ege Adaları’nın tümünde, Yunan karasularının 6 mille sınırlanması önemlidir. Doğu Ege’deki Yunan adalarının karasularını 6 mille sınırlı tutmak, aslında Türkiye’nin 12 mile ilişkin en temel itiraz noktası olan Ege’deki kıta sahanlığı sınırlandırması açısından önemli bir sonuçtur. Zira çevreleme modeli argümanı ile yakından ilgilidir. Doğu Ege’deki Yunan adalarının karasularının 6 mille sınırlı tutulması, Türkiye’nin çevreleme tezinin anlamlı sonuçlar doğurmasını sağlayacaktır. Bu bağlamda Van

Dyke, Doğu Ege’de bulunan ters taraftaki adaların, 6 millik karasuları cep-leri ile yetinmeleri gerektiğini belirtmiştir.¹⁰⁶ Kıta sahanlığı sınırlandırması için hakça çözümün çevreleme modeli olduğunu ve oluşturulacak her cep için de 6 milin en makul azami genişlik olduğunu belirten Bölükbaşı, hem Doğu Ege Adaları hem de Merkezi Ege Adaları için uygulanması gereken 6 mille sınırlı cepleri, kıta sahanlığı sınırlandırmasına etkisi olacak adalar açısından tek tek belirtmiştir.¹⁰⁷ Bu anlamda yukarıda Torres Boğazı örneğinde belirtildiği gibi Ege’de, Türk sahilinin hemen önünde konumlanmış Midilli, Sakız, Sisam ve Menteşe Adaları’nın büyük kısmı, kuzeyde yer alan ve kıta sahanlığı alanına etkileyen Limni, Semadirek ve Bozbaba, Türk sahiline çok yakın konumlanmamış olmakla beraber, kıta sahanlığı alanını etkileyen Ahikerya, İpsara, İskiri Adaları ile bir kısım Kiklat ve Menteşe Adaları’nın, karasularının 6 mille sınırlanması gerekir.

Seçici genişletme neticesi, Yunanistan’ın Doğu Ege’de ve açıkça tarif ve tayin edilen alanlar dışında kalan alanlarda karasularını 6 mille sınırlamayı kabul etmesi, çevreleme modelini müzakereye hazır olduğunu gösterecektir. Böylece kaçınılmaz şekilde, çevreleme modeli çerçevesinde ters tarafta kalan Yunan adalarının kıta sahanlığı sınırlandırılmasında ihmal edilmele-ri konusu, müzakerelerin temel gündemi haline gelecektir. Bunun sonucu olarak Ege’de, uluslararası hukuka uygun bir kıta sahanlığı sınırlandırması yapılması açısından bir müzakere zemini ortaya çıkmış olacaktır.

Seyrüsefer serbestisi açısından ise Ege–Akdeniz geçişlerinde mevcut, serbest geçiş rejimine tabi üç boğazın¹⁰⁸ ve Kiklat’lar ile Menteşe Adaları arasındaki tek açık deniz koridorunun kapanmaması, Türk itirazlarının odak noktasıdır. Söz konusu tek açık deniz koridorunun Yunan karasularına dahil olmaması için önlem alınması, Türkiye açısından hayatidir. Bu anlamda doğuda yer alan Kiklat Adaları ile batıda yer alan Menteşe Adaları’nın

¹⁰⁶ Ibid, s. 402.

¹⁰⁷ Bkz: BÖLÜKBAŞI, 2004, s. 508–515.

¹⁰⁸ Ege–Akdeniz geçişlerinde altı boğaz bulunmaktadır. Bunlardan Rodos boğazı, Rodos ile Türk anakarası arasındadır ve tarafların karasuları çakıştığı için serbest geçiş rejimine tabi değildir. Aynı şekilde Çuha Adası ile Küçük Çuha Adası arasındaki Çuha Boğazı ile Çuha Adası’yla Yunan anakarası arasındaki Elafonisou Boğazı da mevcut 6 millik genişlik uygulamasında Yunan karasuları içinde kalmaları nedeniyle zarsız geçiş rejimine tabidir. Söz konusu boğazların durumları hakkında bkz: POLITAKIS, 1995, s. 501; BÖLÜKBAŞI, 2004, s. 106.

karasuları, mutlaka 6 mille sınırlı kalmalıdır. Aksi halde, bu alanda sadece birkaç küçük açık deniz cebi kalacağından, aşağıda belirtilecek üç boğazın açık deniz statüsünde kalmasının pek bir önemi olmayacaktır. Yine mevcut 6 millik genişlik uygulamasında, açık deniz statüsünde ve serbest geçiş rejimine tabi olan Ege–Akdeniz geçişlerinde hayati öneme sahip, Küçük Çuha, Kaşot ve Kerpe boğazlarının, bu statülerinin devamı için söz konusu adalar ile Girit ve Rodos’un karasularının 6 mille sınırlı tutulması elzemdir. Yunanistan, Girit’in kalabalık nüfusu, büyüklüğü ve konumu nedeniyle bu ada için 12 mil karasuları genişliği isteyebilir. Aynı durum, Rodos ve konumları nedeniyle Çuha ve Küçük Çuha için de gündeme gelebilir. Fakat açık deniz rejiminin korunması için Türkiye bunu kabul edemez. Aksi halde seçici genişletmeden beklenen amaç hasıl olmayacaktır. Zira Girit için 12 mil genişlik kabul edilirse, Küçük Çuha Boğazı, Yunan karasularına dahil olacak, Kaşot Boğazı’nda ise açık deniz alanları azalacaktır. Kerpe Boğazı, her ne kadar Yunan karasuları tarafından kapanmayacaksa da 12 mil genişlik, Rodos için de kabul edilemez; zira Kerpe Boğazı Türk anakara sahiline en yakın, serbest geçiş rejimine tabi boğazdır. Yine şu husus göz ardı edilmemelidir ki, uluslararası seyrüsefer için önem taşıyan söz konusu üç boğazın açık deniz statüsünde kalmasında ve bunların açık deniz alanlarının mevcut halini korumasında, tüm uluslararası toplumun çıkarının bulunması, Yunanistan’ın Girit ve Rodos’un karasularını 6 mille sınırlamayı kabul etmesi için önemli bir baskı unsurudur. Fakat yine vurgulamak gerekir ki Girit’in doğu sahilleri ile Rodos, Kerpe ve Kaşot bakımından sorun, söz konusu adaların, Türk–Yunan Doğu Akdeniz deniz yetki alanı sınırlandırması açısından, sınırlandırma konusu alana projeksiyonlarının bulunmasıdır. Bu da Yunanistan’ın, söz konusu adalar açısından 12 mil karasuları genişliğinden vazgeçmeme eğiliminde olması sonucunu doğurabilir. Şurası açıktır ki bu alan, Ege ve Doğu Akdeniz deniz alanı uyuşmazlıklarının kesiştiği bir kavşak niteliğindedir ve karasuları genişliği açısından *sui generis* bir çözümü zorunlu kılmaktadır.

Midilli ve Sakız adalarının karasularının 6 milde kalması, kıta sahanlığı sınırlandırması yanında, İzmir Limanı’nın kuzey girişini de açık deniz rejiminde tutacağı için seyrüsefer bakımından önemlidir. Aynı yorum, Limni–Bozbaba geçişi, Limni–Semadirek geçişi ve Semadirek–Dedeoğlu geçişi için de yapılabilir. Bu noktada, konuyla ilgili bir parantez açılmalıdır. Konumları itibarıyla hem kıta sahanlığı sınırlandırmasını hem de seyrüsefer durumunu etkileyen, Zürafa Kayası, Andiipsara, Venedik Kayaları, Koçba-ba, Ardıççık, Kandilli, Kendiroz, Kızkardaşlar, Sirina, Üç Adalar, Safran,

İstakida ile kısmen Hurşit ve Forno adaları, Türkiye'nin, egemenliği tartışmalı adalar tezinin konusunu oluşturmaktadır.¹⁰⁹ Çalışmanın konusu bu tez olmamakla beraber, eğer bu adalar Yunanistan'a ait ise karasuları mutlaka 6 milde kalmalıdır. Eğer bunlar Türkiye'ye ait ise taraflar arasında varılacak anlaşmaya göre 6 veya 12 millik genişlik benimsenebilir.

Yunan karasularının seçici genişletilmesi açısından şu önemli hususa vurgu yapmak gerekir. Yunan karasuları açısından, Doğu Ege'de ve yukarıda belirtilen diğer alanlarda, 6 ilâ 10 millik farklı genişlik varyasyonları uygulamasının kabulü, seçici genişletmeden beklenen amacın hasıl olmaması sonucu doğurabilecektir. Bu anlamda, Doğu Ege Adaları ile özellikle bu adaların bir parçası olan Menteşe Adaları'nın batısındakiler ile Kiklatlar'ın doğusundaki adaların karasularının mutlaka 6 mille sınırlanması sağlanmalıdır. İhtimal odur ki taraflar arasındaki müzakerelerde, kıta sahanlığı hakkında kısmen veya tamamen vazgeçmek karşılığında Limni, Bozbaba, Midilli ve Sakız'a birkaç mil daha fazla karasuları alanı vermek gibi farklı varyasyonlar gündeme getirilebilirse de bu nevi bir çözüm, Türkiye'nin itiraz noktaları açısından tercihe şayan değildir. Belki, seyrüsefer serbestisi açısından çok fazla olumsuz etki doğurmayacak, İskiri, Andre ve İstendil gibi Ege'nin batısında konumlanmış olsa da kıta sahanlığı sınırlandırmasında önemli etkisi bulunan adalarda 12 mil genişlik kabul edilmek suretiyle, bunların projeksiyonlarının bulunduğu sınırlandırma alanında, kıta sahanlığı haklarından vazgeçmeleri yönünde bir uygulama düşünülebilir ki bu, Türk kıta sahanlığı hakları açısından ehven-i şer olacaktır.¹¹⁰ Fakat tüm Doğu Ege ve diğer belirli alanlarda Yunan karasularının 6 mil genişlik ile sınırlanması karşılığında, kabul edilemez değildir. Yine 6 ilâ 10 millik farklı genişlik varyasyonlarının, hava sahası genişliği açısından da özellikle üçüncü devletler açısından belirsizlik ve tereddüt yaratmak gibi sakıncaları olacaktır. Dola-

¹⁰⁹ Egemenlik devrine konu olmadıkları değerlendirilen adalar için bkz: **KURUMAHMUT / BAŞEREN**, 2004, s. 59–60 ve 104 no'lu dipnot. Harita için bkz: *Ibid*, ek 5. Burada sadece söz konusu adalardan, kıta sahanlığı ve seyrüsefer açısından kayda değer etki yaptığını düşündüklerimizi zikrettik.

¹¹⁰ Fakat İstendil'den sonra güneydoğu istikametinde hizalanmış, başta Mokene, Yılan ve İstaporya olmak üzere doğuda konumlanmış diğer Kiklat Adalarının karasularının 6 milden fazla olması, hem seyrüsefer serbestisi hem de kıta sahanlığı sınırlandırması açısından kabul edilemez.

yısıyla bu varyasyondan kaçınmak ve kendi içinde tek tip nitelik arz eden, kesin düzenlemelerle sonuca gitmek, Ege için en uygundur.

Benzer durum, Yunanistan'ın düz esas hat uygulaması için de geçerlidir.¹¹¹ Öncelikle belirtmek gerekir ki Yunan karasularının iç sınırının mevcut durumdaki gibi normal esas hat ile tayin edilmesi Türkiye lehinedir. Fakat Yunanistan'ın, seçici genişletme karşılığı bazı alanlarda düz esas hat sistemi uygulamak istemesi mümkündür. Mesela Halkidikya Yarımadası'ndaki körfez girişlerinin düz hatla kapatılması uygulaması,¹¹² Türkiye'nin iddia ettiği/edebileceği kıta sahanlığı alanları açısından kısmen olumsuz etki gösterecek, Taşoz Adası'nı da içine bir düz esas hat sistemi ise bu açıdan ciddi sorun doğuracaktır.¹¹³ Taşoz'un dahil edildiği bir düz esas hat uygulaması, bölgedeki açık deniz alanlarını daraltacağı için Türkiye açısından kabul edilemez. Kaldı ki zaten Taşoz'u düz esas hat ile anakaraya bağlamak, düz esas hattın sahilin genel istikametinden hissedilir bir şekilde sapmasını yasaklayan BMDHS'nin 7/3. madde hükmüne aykırı olduğu gibi düz esas hat yönteminin diğer devletlerin karasularını açık denizden kesecek şekilde uygulanmasını yasaklayan aynı maddenin 6. paragrafıyla da uyumlu olmayacaktır. Aynı şekilde Politakis'in altını çizdiği gibi Yunanistan'a fazladan deniz alanı kazandıracak olan Kuzey Sporad ve Kiklat'ların çevresindeki

¹¹¹ Yunanistan'ın düz esas hat yöntemini uygulayabileceği alanlara ilişkin kapsamlı tespitler için bkz: **POLITAKIS**, 1995, s. 515–524. Bu konudaki değerlendirmeler için bkz: **BAYIL-LIOĞLU**, 2011, s. 20–27 ve 39–42.

¹¹² Gözen, Yunanistan'ın halihazırda, Halkidikya Yarımadası'nda bulunan Toronaios ve Singitikos Körfezleri ile Yarımada'nın hemen kuzey doğusunda bulunan Strimonikos Körfezi'nde düz esas hat uygulaması yaptığını ve uluslararası hukuka uygun olan bu uygulamaya Türkiye'nin itiraz etmediğini belirtmiştir. **GÖZEN**, 2009, s. 57, 166 no'lu dipnot. Buna karşın mesela Ioannou, Yunanistan'ın halihazırda körfez girişlerini düz hatla kapatma uygulaması yapmadığını belirtmiştir. **IOANNOU**, 1997, s. 138. Aynı tespiti yapan Politakis de söz konusu bölgedeki körfezlerin girişlerini, farazi bir şekilde düz hatla kapatan bir harita çizmiştir. Bkz: **POLITAKIS**, 1995, s. 521–522, figure 6. Söz konusu çalışmaların tarihi 1995 ve 1997'dir. Gözen'in çalışması ise 2009 tarihlidir. Şu halde aradan geçen süre zarfında Yunanistan bu uygulamaya başlamış ve Türkiye de itiraz etmemiş olabilir. Fakat bu konudaki Yunan uygulaması ve Türkiye'nin tepkisizliğine ilişkin bir bilgi ve veriye ulaşamadık.

¹¹³ Nitekim Politakis de Trakya sahilinde, Meriç deltası ile Strimonikos Körfezi arasındaki alanda, düz esas hat uygulamasının kolaylıkla haklı gösterilmeyeceğini vurgulamıştır. **POLITAKIS**, 1995, s. 523.

düz esas hat uygulaması¹¹⁴ BMDHS'nin 7/3. madde hükmü çerçevesinde tartışmalı olacağı gibi kıta sahanlığı sınırlandırması ve seyrüsefer serbestisini etkileyen sonuçlar doğurduğu için Türk itirazlarını da gideremeyecektir. Özellikle yukarıda belirtilen İskiri, Andre, İstendil ve Mokene Adaları'nın uç noktalarının düz esas hat ile birleştirilmesi, kıta sahanlığı sınırlandırması açısından kesinlikle kabul edilemez.¹¹⁵ Belki Kuzey Sporot ve Kiklatlar'ın, mevcut durumda Yunan karasuları içinde kalan, anakaraya bakan ve kıta sahanlığı sınırlandırması ve seyrüsefer serbestisini etkilemeyen alanlardaki adaları için düz esas hat uygulaması kabul edilebilir. Bu, Türkiye'nin mevcut durumdaki zararsız geçiş hakkını haleldar etmeyecektir. Zira mevcut durumda zaten Yunan karasularına dahil bu alanlar, düz esas hat yöntemi neticesi iç sular rejimine tabi olacaklarsa da BMDHS'nin 8/2. maddesi nedeniyle zararsız geçiş rejimi korunacaktır.

Şu halde belirtilen çerçeve ve sınırlar dahilinde, belirli alanlarda karasularını 6 mille sınırlama yükümlülüğü karşılığı, seyrüsefer serbestisi ve kıta sahanlığı sınırlandırmasını doğrudan etkilemeyecek alanlarda, Yunanistan'ın düz esas hat yöntemi uygulaması kabul edilebilir. Fakat burada, Yunanistan'ın düz esas hat uygulayabileceği alanlar açıkça tarif ve tayin edilmeli, diğer alanlarda bu yöntemi uygulamama yükümlülüğü getirilmelidir. Aksi halde esas hatlar, karasularının ve diğer deniz alanlarının başlangıç noktasını oluşturmaları nedeniyle ileride, dış sınır konusunda sorun yaşanması kaçınılmaz hale gelecektir. Şu halde Yunan karasularının iç sınırının, Yunan karasularının dış sınırını tayin etmesi hukuki sonucu çerçevesinde, seçici genişletmeye ilişkin yapılacak antlaşmada, Yunan karasularının iç sınırına ilişkin bir düzenleme bulunması mutlak bir zorunluluktur. Aynı şekilde, Yunanistan'ın hem tüm Ege'de 12 mil karasuları genişliği hem de bazı alanlarda düz esas hat yöntemi uygulamaktan vazgeçmesi karşılığında, Türkiye'nin de Ege'de düz esas hat yöntemini tekrar gündeme getirmeme yükümlülüğü üstlenmesi mümkündür. Zira Yunanistan'ın, Türkiye'nin Ege ve Akdeniz'de iç sularını gösteren 1965 tarihli bir haritaya yönelik itirazları

¹¹⁴ Ibid, s. 523.

¹¹⁵ Kuzey Ege'den itibaren Yunan anakara ve adalarını birleştiren ve Mokene'den sonra, paralel bir şekilde Ahikerya oradan da Sisam'a uzanan hipotetik Yunan düz esas hat sistemi için bkz: **AHNISH**, 1993, s. 264–265. Düz esas hatların, Ege boyunca uzatılarak Menteşe Adaları veya Ahikerya ve Sisam'la birleştirilmesinin aşırı ve ölçüsüz olacağını belirten Politakis tarafından bu hipotetik düz esas hat sistemi, ilginç olarak nitelenmiştir. **POLITAKIS**, 1995, s. 523, 61 no'lu dipnot.

hatırlanınca,¹¹⁶ Türkiye'nin düz esas hat yöntemi uygulamasını kabul etmeyeceği kolayca anlaşılacaktır. Bu, Yunanistan'ın verdiği tavizlere karşılık Türkiye'den beklediği bir taviz olacaktır ki Yunanistan'ın seçici genişletme ile üstlendiği yükümlülükler dikkate alındığında, Türkiye aleyhine sonuç doğurmayacaktır.

Seçici genişletme neticesi, Yunan hava sahası sorunu da kısmen çözülmüş olacaktır. Gerçekten de Yunanistan'ın karasularını seçici şekilde 12 mile genişlettiği alanlarda, Yunan hava sahası da 12 mile genişlemiş olacaktır. Fakat Yunan karasularının 6 mille sınırlandırıldığı alanlarda ise Yunan hava sahası 6 mile çekilecektir. Eğer Yunanistan, bu alanlarda halen 10 millik hava sahası iddiasını sürdürürse, mevcut uyuşmazlık devam edecektir. Tarafların yapacakları antlaşma ile bu uyuşmazlığa da çözüm bulacakları varsayılabilir. Zira salt zamanında yaptığı bir ulusal hukuk işleminin gereğinin ifası için uluslararası hukuka aykırılığı tartışmasız olan farklı karasuyu ve hava sahası genişliği gibi *ad absurdum* bir uygulamadan vazgeçmek, Yunanistan'ın da çıkarınadır. Dolayısıyla seçici genişletme, Yunanistan'a bu açıdan da bir fırsat sunmaktadır. Yunan anakarası ve Batı Ege'nin bir kısmında ortaya çıkacak 12 mil genişlik uygulaması, hem Türkiye'nin hem de üçüncü devletlerin Ege'deki askeri uçuşları açısından sorun doğurabilirse de bu, Türkiye'nin, Yunan karasularının ve hava sahasının belirli alanlarda 6 mille sınırlanması karşılığında vermek zorunda olduğu bir tavizdir.

Yine ulaşılabilecek bir çözümde, Türk karasularının genişliği açısından Yunanistan'ın kabulüne bağlı olarak farklı varyasyonlar yapılabilir. Mesela Türkiye hem anakarasında hem de başta Gökçeada, Bozcaada ve Tavşan Adası olmak üzere, Ege'deki tüm adalarında, karasularını 12 mile genişletebilir. Bu durumda Türkiye açısından, Akdeniz ve Karadeniz'deki 12 mil genişlik uygulaması tamamlanacak ve 476 sayılı kanunundan beri ortaya çıkan ve 2674 sayılı kanun döneminde sürdürülen, farklı denizlerdeki farklı genişlik uygulamaları ortadan kalkacaktır. Fakat Yunanistan'ın, mesela Limni, Semadirek ve Bozbaba'nın karasuları 6 mille sınırlanmışken, Gökçe-

¹¹⁶ Türk Deniz Kuvvetlerine bağlı bir birim tarafından yayımlanan söz konusu haritada, özellikle Gökçeada, Tavşan Adası ve Bozcaada'yı Türk anakara sahili ile birleştiren ve BMDHS'nin 8/3. maddesi ile uyumluluğu tartışmalı olan düz esas hat sistemi itiraz konusu olmuştur. Türk ulusal hukuku bakımından hukuki geçerliliği olmayan söz konusu harita, daha sonra yürürlükten kaldırılmıştır. Bu konuda ayrıntılı bilgi ve değerlendirmeler için bkz: **BAYIL-LIOĞLU**, 2011, s. 12-16.

ada, Bozcaada ve Tavşan Adası'nın karasularının 12 mile genişletilmesine rıza göstermesini beklemek, gerçekçi değildir. Bir diğer varyasyon olarak, Türkiye anakarasında karasularını 12 mile genişletebilir ve fakat söz konusu adalarda 6 millik genişlik uygulamasını sürdürebilir. Bir diğer ihtimal olarak, Türkiye Ege'de mevcut genişlik uygulamasını koruyabilir. Şurası açıktır ki Türkiye'nin anakara ve/veya adalarında karasularını 12 mile genişletmesi, Türkiye'ye istisnai birkaç alan dışında kayda değer bir karasuları alanı kazandırmayacaktır.¹¹⁷ Bu çerçevede, Ege'de Türk karasularını 12 mile genişletmemek, kıta sahanlığı açısından Türkiye'yi kayba uğratmayacaktır. Zira Ege'nin coğrafi verileri çerçevesinde, Türk anakara ve adalarının üreteceği kıta sahanlığı alanları, Türk karasularının genişliği ile bağlantılı değildir. Türkiye'nin çıkarlarına uygun olan, Ege'de ufak çaplı karasuları alanı kazanmak değil, mümkün olduğu kadar çok açık deniz alanı kalmasını sağlamaktır. Kaldı ki Türkiye'nin Ege'nin tamamında veya bir kısmında karasularını 12 mile genişletme talebi, Yunanistan'ı psikolojik açıdan kendi karasularını daha az bir bölgede 6 mille sınırlamayı kabul yönünde bir tutuma sevk edebilir. Bu da Türkiye'nin pazarlık alanını daraltabilir. Dolayısıyla Yunanistan'ın Doğu Ege'de ve belirli alanlarda karasularını 6 mille sınırlaması karşılığında, Türkiye'nin 6 milin üstünde bir genişlik belirlememesi, Türkiye aleyhine bir sonuç doğurmayacaktır. Aynı yorum, sadece kıta sahanlığı için değil, seyrüsefer ve balıkçılık hakları açısından da geçerlidir. Zira Türk-Yunan karasularının çakıştığı alanlar dışındaki alanların açık deniz statüsüne tabi olması, Türk tabiiyetindeki gemi ve uçakların seyrüsefer haklarına engel olmayacaktır. Ege'de münhasır ekonomik bölge meselesi, henüz resmen gündeme gelmediği için Ege'deki mevcut açık deniz alanları, Yunan sahil güvenliğinin Türk balıkçı teknelerine yönelik mutad taciz eylemleri dışında, şimdilik Türk balıkçılık hakları açısından bir engel olarak görülmemektedir.¹¹⁸

Ulaşılabilecek bir çözümde, Türk karasularının genişliği açısından önem arz eden bir diğer durum, Yunan anakarasının bir parçasını oluşturan Batı

¹¹⁷ Bölükbaşı'na göre bu oran, %1.27'dir. BÖLÜKBAŞI, 2004, s. 122.

¹¹⁸ Yunan sahil güvenliğinin, amatör veya profesyonel Türk balıkçı teknelerine yönelik tacizleri genellikle iki devletin karasularının çakıştığı alanlarda gerçekleşmektedir. Bu da diğerleri yanında, Ege'de karşılıklı sahillerde karasuları sınırlandırması bulunmadığını gösteren verilerden birisidir. Bu konuda ayrıntılı bilgi ve değerlendirmeler için bkz: BAYILLIOĞLU, 2011, s. 51-158.

Trakya sahilidir. Trakya’da Türk–Yunan sahilleri bitişiktir. Bu bitişik sahillerde, sorunlu olan karasuları yan sınırı yeniden tespit edilmelidir.¹¹⁹ Yunanistan, anakarasına bağlı olması nedeniyle Batı Trakya sahilleri için de 12 mil genişlik isteyebilir. Buna karşın, eğer Türk karasuları 6 milde kalırsa, karasuları yan sınırının tespiti açısından sorun doğacaktır. Bu durumda Türkiye’nin de Ege’de karasularını 12 mile genişletmesi düşünülebilir. Bir diğer varyasyon olarak Türkiye’nin Ege’de, tek tip bir genişlik benimseyip, sadece Trakya sahilinde, kara hududundan, Gelibolu Yarımadası’nda bulunan Büyükkemikli Burnu’na kadar olan alanda, 12 mil genişlik uygulaması düşünülebilir. Fakat yukarıda belirtildiği gibi Ege’nin tamamında veya bir kısmında karasularını 12 mile genişletmek, Türkiye’ye çok fazla deniz alanı kazandırıp, avantaj sağlayacak bir uygulama değildir. Yine de aşağıdaki varyasyonların Yunanistan tarafından kabul edilmemesi halinde gündeme alınmak zorunda kalacaktır.

Bu alanda, en makul çözüm, Taşoz’un (tercihen bu adayı da ekleyerek) karşısında anakarada yer alan İskeçe sahillerinden, kara hududuna kadar olan bölgede, Yunan karasularının 6 mille sınırlandırılması olacaktır. Bu uygulama, hem kıta sahanlığı sınırlandırması hem de seyrüsefer serbestisi açısından Türkiye’nin haklarını koruyacaktır. Dolayısıyla Yunan anakarasında da tek tip bir genişlik uygulamasından vazgeçip, anakara merkezli seçici genişletmede, Batı Trakya sahillerini bundan hariç tutmak kanımızca gereklidir. Belki bunun karşılığında, Taşoz’un projeksiyonunun bulunduğu sınırlandırma alanında, kıta sahanlığı haklarından vazgeçmesi karşılığı, bu adaya 12 millik karasuları alanı verilebilir. Bu, Türk kıta sahanlığı hakları açısından ehven-i şer olacaktır. Bir diğer ihtimal, Yunan karasularının, Dedeoğaç sahiline kadar 12 mil, Dedeoğaç sahilinden hududa kadar 6 mil olarak kabulüdür. Böylece 6 mil genişlik esasına göre sağlıklı bir karasuları yan sınırı tespit edilebilir. Semadirek’in de karasuları 6 milde kalacağı için Semadirek–Dedeoğaç arası geçişlerde, azalmasına rağmen açık deniz alanları mevcudiyetini koruyacaktır. Bu ihtimalin kıta sahanlığı hakları açısından Türkiye için sorun yaratıp yaratmadığı değerlendirilmelidir. Görüldüğü gibi Türk–Yunan bitişik sahilleri özellik arz etmektedir ve bu bağlamda genişlik ve sınırlandırma açısından farklı varyasyonlara açıktır. Şurası açıktır ki bu varyasyonların ele alınabilmesinin ön şartı, bölgede çok önemli bir konumda

¹¹⁹ Mevcut yan sınır ve sorunlarına ilişkin değerlendirmeler için bkz: Ibid, s. 43–48.

bulunan ve BMDHS'nin 121/3. maddesi çerçevesinde en azından karasuları hakkına sahip olan Zürafa Kayası üzerindeki egemenlik uyuşmazlığının çözülmesidir.

Seçici genişletme ile Yunan karasuları açıkça tarif ve tayin edilen alanlarda 12 mile genişleyecek ve Ege'nin bir kısmı Yunan karasuları içinde kalacaktır. Buna rağmen Türkiye'nin açık deniz serbestileri ve kıta sahanlığı hakları büyük oranda korunacağından, Ege'de taraflar arasındaki denge bozulmayacaktır. Zira seçici genişletme, Ege'ye, *sui generis* nitelikli ve kendi içinde dengeli bir düzen getirecektir. Dolayısıyla seçici genişletme, Türkiye'nin üzerinde hassasiyetle durduğu Lozan dengesiyle uyumlu bir sonuç doğuracaktır.

IV) SEÇİCİ GENİŞLETMENİN HUKUKİ ESASI:

Seçici genişletmeyi içermek suretiyle, Ege'de bir *sui generis* düzen yaratan antlaşma, genel uluslararası hukuk ve BMDHS'ye de uygun olacaktır. Şöyle ki:

BMDHS'nin 3. maddesinin ilk cümlesine göre “her devlet karasularının genişliğini tespit etmek hakkına sahiptir...” Bu tespit, tek taraflı bir işleme dayanabilir.¹²⁰ Demek ki BMDHS, her devlete, karasularının genişliğini tek taraflı olarak tespit hakkı vermiştir; fakat bu genişliğin 12 mil olması mutlak bir hak oluşturur şekilde değerlendirilemez. Zira ilgili devletin, karasularını genişletirken yapacağı tek taraflı işlem konusundaki iradesi, uluslararası hukuk tarafından sınırlanmıştır.¹²¹ Buradaki sınır, diğer devletlerin hak ve çıkarlarıdır.¹²² Bu devletlerin başında da Türkiye'nin geldiği şüphesizdir. Yunanistan'ın tek taraflı bir iradeyle Ege'de karasularını 12 mile genişletmesine yönelik Türkiye'nin itirazları aslında, Türk doktrini tarafından da desteklenen, Türkiye'nin Ege'de Yunanistan'ın karasularını 12 mile genişletme uygulamasına karşı teessüs etmiş, genel hukuki pozisyonunu yansıtmaktadır. Türk doktrinine bakılınca, bu açıdan dört temel argümanın ortaya konduğu görülmektedir.¹²³ İlki, Uluslararası Adalet Divanı'nın Balıkçılık

¹²⁰ ÖZMAN, 1988, s. 179.

¹²¹ BÖLÜKBAŞI, 2004, s. 189; GÖZEN, 2009, s. 29.

¹²² BÖLÜKBAŞI, 2004, s. 189.

¹²³ Örneğin bkz: ÖZMAN, 1988, s. 178–181; ODMAN, 1990, s. 135–139 ve 144–156; İNAN / BAŞEREN, 1996, s. 61–63; TOLUNER, 1996, s. 101–103; ACER, 2003, s. 119–136; BÖ-

davalarında yaptığı, deniz alanı sınırlandırmalarının uluslararası yönü bulunduğu ve her ne kadar sınırlandırma işlemi yetenek ve gerçekleştirilebilme imkanı nedeniyle zorunlu olarak tek taraflı bir işlem oluştursa da bunun, üçüncü devletler bakımından geçerliliğinin uluslararası hukuku ilgilendirdiği yönündeki tespittir. İkincisi, Ege'nin yarı kapalı deniz özelliğine yapılan vurgudur. Üçüncüsü, Yunan karasularının 12 mile genişletilmesinin, Ege'de Türkiye'nin *ab initio* ve *ipso facto* sahip olduğu kıta sahanlığı haklarına yönelik etkisi neticesi, bunun, BMDHS'nin 300. maddesi çerçevesinde, hakkın kötüye kullanımı yasağına taşıyacağı aykırılıktır. Son olarak ise Türkiye'nin açık denize açılma hakkına getireceği engeldir. Bu gerekçeler ve Türkiye'nin hakları aleyhine doğacak sonuçlar, hukuken, Yunanistan'ın tek taraflı olarak Ege'de karasularını 12 mile genişletemeyeceğini gösterir.¹²⁴ Bir başka ifadeyle bunlar, Yunanistan'ın 12 mil konusundaki irade serbestisinin sınırlarıdır. Bu sınırı uluslararası hukuk tayin eder; zira Yunanistan'ın 12 mil uygulaması, uluslararası hukukun Ege'de Türkiye'ye tanıdığı bir takım hakları haleldar etmektedir. Dolayısıyla Yunanistan, 12 mil uygulamasından, uluslararası hukuk çerçevesinde hakları etkilenen devlet olmak sıfatıyla, Türkiye'nin rızasını aramalıdır. Aksi halde, Yunanistan'ın 12 mil konusunda tek taraflı bir işlemi, Türkiye açısından hukuken geçerli olmayacaktır. Dolayısıyla Yunanistan, Ege'de karasularını 12 mile genişletecekse, Türkiye ile anlaşmalıdır. Bu, hukuken Yunanistan açısından bir tercih veya seçenek değildir. Şüphesiz taraflar arasındaki müzakerelerde neticesi ortaya çıkacak antlaşma, Türkiye'nin tüm Ege'de 12 mil genişliği kabul etmeyecek olması nedeniyle seçici genişletmeyi içerecektir. Demek ki uluslararası hukukun Yunanistan'a getirdiği Türkiye'nin rızasını arama, dolayısıyla Türkiye ile müzakere etme yükümlülüğünün, eninde sonunda ulaşacağı sonuç, seçici genişletmedir.

Ege karasuları genişliği uyumsuzluğunun, her iki tarafı ve tüm uluslararası toplumu tatmin edecek en uygun çözüm yöntemi olan seçici genişlet-

---

LÜKBAŞI, 2004, s. 189–190, 201–202; BAŞEREN, 2006, s. 128–131; PAZARCI, 2015, s. 108, 110–111.

¹²⁴ Şüphesiz devletin karasularını tespit konusundaki tek taraflı iradesi, egemenlik yetkisinin sonucudur. Dolayısıyla bu gerekçeler, aynı zamanda, tüm Ege'de karasularını 12 mile genişletmenin, tamamen Yunan egemenlik yetkisi içinde yer almadığını da gösterir. Bu konudaki Türkiye'nin resmi görüşü ve Türk doktrinindeki görüşler için bkz: BAŞEREN, 2006, s. 128 ve eşlik eden dipnotlar.

me, aslında uluslararası hukuk gereğince yapılması gereken müzakerelerin yaratacağı, tek makul sonuçtur. Şu halde seçici genişletmenin uluslararası hukukun dayattığı bir çözüm olduğu söylenebilir. Dolayısıyla hukukun dayatması ile Ege'nin coğrafi, jeolojik ve siyasi gerçekliğini, kağıda, yani hukuka yansıtan, *sui generis* bir düzen yaratılacaktır. Zira Ege gibi özel bir coğrafyada, tıpkı Torres Boğazı örneğindeki gibi özel bir düzenleme sonucu *sui generis* bir düzene dayanan çözüme ihtiyaç vardır. Tabii ki tüm bunlar, Yunanistan'ın, uluslararası hukuka uygun olmayan, karasularını 12 mil olarak tespitin, tamamen kendi egemenlik yetkisine tabi olduğu iddiasından vazgeçmesine ve ortaya çözüm iradesi koymasına bağlıdır. Kaldı ki uluslararası hukukun getirdiği yükümlülük bir yana, siyasi yönden, realist bir bakış açısı, Yunanistan'ın Ege'de karasularını 12 mile genişletmesinin tek yolunun, Türkiye ile anlaşmak olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Türkiye'nin de haklarını temin etmesi nedeniyle kabul edebileceği tek yöntemi, seçici genişletme oluşturmaktadır.

Demek ki Yunanistan'ın karasularını 12 mile genişletmesi konusundaki tek taraflı irade serbestisi uluslararası hukuk tarafından sınırlandırılmıştır. Yunanistan, bu açıdan hakları etkilenen devlet olan Türkiye ile müzakere etmeli ve Türkiye'nin rızasını aramalıdır. Bu da Ege'de, bir antlaşma ile sonuçlanabilir. Ege özelinde bu, hukuki bir zorunluluktur. Bu hukuki zorunluluk dışında BMDHS'nin 3. madde düzenlemesi, devletlere, karasularının genişliğini tespit için antlaşma yapmak hakkı da vermiştir. Bu bağlamda, söz konusu madde, karasuları genişliğinin mutlaka ve sadece tek taraflı bir işlemle tespit edilmesi gerektiği şeklinde değerlendirilemez. Bir devlet, karasularının genişliğini tek taraflı bir işlemle tespit edebileceği gibi bir antlaşma ile de tespit edebilir. Zira uluslararası hukukta devletlerin sahip olduğu irade serbestisi, karasuları genişliğini tespit konusunda, diğer devletlerle antlaşma yapmayı, devletlere bir hak olarak vermektedir. Fakat tıpkı tek taraflı işlemde olduğu gibi karasuları genişliğini tespite ilişkin yapılacak antlaşmada da devletin irade serbestisi uluslararası hukuk tarafından sınırlandırılmıştır. Bu açıdan iki sınır olduğu söylenebilir. İlki tüm antlaşmalar için geçerli, genel bir sınır olan *jus cogens* kurallardır. Diğeri ise açık deniz serbestileri özelinde, üçüncü devletlerin haklarının haleldar edilmemesidir. Anakara ve anakaraya yakın açıkça tarif ve tayin edilen alanlarda, Yunan karasularının 12 mile genişletilmesine ve diğer alanlarda 6 milde kalmasına ilişkin antlaşmada öngörülecek düzenlemeler, *jus cogens* kurallara aykırılık oluşturmayacaktır.

Ayrıca, seçici genişletmeye ilişkin antlaşmada, Ege–Akdeniz geçişlerinde, serbest geçiş rejimine tabi, yukarıda belirtilen üç boğaz ile Menteşe Adaları ile Kiklat’lar arasındaki açık deniz koridorunun, açık deniz statüsü temin edileceğinden, üçüncü devletlerin açık deniz serbestileri, özellikle seyrüsefer ve uçuş hakkı korunmuş olacaktır. Dolayısıyla seçici genişletmeye ilişkin antlaşma ile uluslararası toplumun hakları ve çıkarları haleldar edilmemiş, tam tersine temin edilmiş olacaktır. Şu halde seçici genişletmeye ilişkin olarak yapılacak bir antlaşma, irade serbestisi sınırları içinde kalacaktır.

Üstelik bu antlaşma, Birleşmiş Milletler (BM) Antlaşması’nın¹²⁵ 1/1. maddesinde ifadesini bulan ve BM’nin temel amacı olan uluslararası barış ve güvenliğin korunması amacına da hizmet edecektir. Zira Yunanistan’ın tek taraflı bir oldubitti yaratma girişimini önleyecek ve taraflar arasında bir silahlı çatışma yaşanma ihtimalini ortadan kaldıracaktır. Böylece uluslararası bir uyuşmazlık olan Ege karasuları genişliği uyuşmazlığı, BM Antlaşması’nın 2/3. maddesinde öngörülen ve BM’nin temel ilkelerinden birisi olan, uluslararası uyuşmazlıkların uluslararası barış ve güvenliği ve adaleti tehlikeye düşürmeyen bir şekilde barışçı yollardan çözümü ilkesine uygun şekilde çözülmüş olacaktır. Yine taraflar arasında karasuları genişliğine bağlı bir silahlı çatışma yaşanma ihtimali ortadan kalkacağından, BM Antlaşması’nın 2/4. maddesinde öngörülen kuvvete veya tehdidine başvurmama ilkesi de gündeme gelmeyecektir. Dolayısıyla, seçici genişletmeyi içermek suretiyle, gerek tarafların gerek üçüncü devletlerin hak ve çıkarlarını tatmin eden ve uluslararası hukuka uygun bir şekilde Ege’ye özgü *sui generis* bir düzen getiren antlaşma, BM’nin amaç ve ilkeleri ile de uyum içinde olacaktır.

V) SEÇİCİ GENİŞLETMENİN ÖNÜNDEKİ DUVAR

Ege’de gerek Türk–Yunan karasularının çakıştığı alanlarda yapılacak sınırlandırma neticesi ortaya çıkacak karasuları sınırları gerek Yunan karasularının Ege’nin açık deniz alanlarındaki dış sınırları, AB’nin dış sınırı haline gelecektir. Bir başka ifadeyle, Yunan karasularının genişliği, AB’nin dış sınırları açısından, AB’yi meselenin içine çekmektedir. Dolayısıyla uluslararası hukuk açısından bir uluslararası örgüt statüsünü haiz olan AB, kendisine has hukuk düzeni çerçevesinde, Ege’de karasuları dış sınırı (genişliği) açısından, taraf konumundadır. AB’nin kendisine has hukuk düzeni aç-

¹²⁵ Metin için bkz: RG: 24 Ağustos 1945, 6092.

sından, Frontex önem arz etmektedir. Frontex, AB'nin kara, hava ve deniz sınırlarının korunmasından sorumlu ve üye devletlere bu konuda yardımcı olan bir organdır.¹²⁶ Dolayısıyla Yunan karasularının dış sınırı, AB alanına ve AB'nin kendine has hukuk düzeni çerçevesinde, Yunanistan'ın yanında, Frontex yetkisine tabi olacaktır. Özellikle Ege'nin AB alanına göç açısından önemli bir rota oluşturması¹²⁷ ve son dönemde yaşanan Suriyeli sığınmacılara ilişkin sorunlar,¹²⁸ Ege'yi AB açısından ilgi odağı haline getirmiştir.

AB'nin Ege'ye ilgisi ve attığı önemin bir diğer nedenini, Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinde, Türk-Yunan sorunlarının, AB zeminine çekilmesi oluşturmaktadır. Türkiye'ye aday devlet statüsü veren 1999 Helsinki Zirvesi'nden itibaren, Türk-Yunan sorunlarının özellikle Ege sorunlarının, AB tarafından siyasi bir kriter olarak görüldüğü söylenebilir.¹²⁹ Özellikle ilerleme raporlarında, Ege ve diğer Türk-Yunan sorunları açısından, Yunan tezlerini destekleyen tespitler yapıldığı görülmektedir. Meseleye karasularını genişliği sorunu bağlamında bakıldığında, mesela, 2016 ve 2018 tarihli ilerleme raporları fikir vericidir. Her iki raporda da Yunan karasularının muhtemel genişletilmesi ile ilgili olarak, TBMM'nin 1995 tarihli kararında yer alan *casus belli* tehdidinin hala devam etmekte olduğu tespiti yapılmıştır.¹³⁰ Burada AB'nin sadece TBMM'nin *casus belli* kararını sorun yaptığı sanılmamalıdır. AB, 12 mili Yunanistan açısından bir hak olarak kabul etmektedir ve Türkiye'nin buna itirazını sorun olarak görmektedir. İlâveten AB belgelerinde ve bu arada ilerleme raporlarında UAD seçeneğine yapılan atıf da aslında Yunanistan'ın yaklaşımı çerçevesinde, sadece kıta sahanlığı

¹²⁶ Frontex ve yetkileri konusunda ayrıntılı bilgi ve değerlendirmeler için bkz: BİLGİN A. Aslı, "Göçmenlere Yönelik Deniz Operasyonlarında Frontex'in Müdahale Yetkisinin Uluslararası Hukuk Kapsamında Değerlendirilmesi", **Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 2, s. 55–82.

¹²⁷ Ibid, s. 62. Mesela, Uluslararası Af Örgütü'ne göre 2012'de göçmen ve mültecilerin AB'ye ulaşmak için en çok kullandıkları güzergahın, Ege olduğu aktarılmıştır. Bkz: Ibid, s. 58

¹²⁸ Sığınmacı krizine çözüm arayışları, AB'nin tutumu ve krizin Türkiye-AB ilişkilerine etkisi için bkz: BAYILLIOĞLU Uğur, **İnsani Müdahale Çıkamazından Çıkış Arayışı: Koruma Sorumluluğu, Libya ve Suriye Örnek(sizlik)leriyle**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2016, s. 279–298.

¹²⁹ Bu konudaki veri ve değerlendirmeler için bkz: BAYILLIOĞLU, 2011, s. 114–122.

¹³⁰ Bkz: https://www.ab.gov.tr/files/pub/2016_ilerleme_raporu_tr.pdf, s. 30 (Erişim Tarihi: 23.03.2019), https://www.ab.gov.tr/siteimages/pub/komisyon_ulke_raporlari/2018_turkiye_raporu_tr.pdf, s. 61 (Erişim Tarihi: 23.03.2019)

uyuşmazlığı içindir. Bu nedenle AB'nin 12 mil için bir değer yargısında bulunmadığı düşünülmemelidir.

AB'nin bu tutumu nedeniyle genelde Ege sorunları çözümsüzlüğe mahkum hale gelmekte, özelde ise inceleme konumuz olan Ege'de uluslararası hukuka uygun *sui generis* bir düzen yaratacak seçici genişletme antlaşması duvara toslamaktadır. Şöyle ki,

Eğer Yunanistan, arkasında şimdiki gibi koşulsuz bir AB desteği bulmak suretiyle kendisini güçlü hissederse, Türkiye ile uluslararası hukuka uygun bir antlaşma yapmaya yanaşmayacak ve tüm Ege'de karasularını 12 mile genişletmek için konjonktür kovalayacaktır. Dolayısıyla AB'nin Yunan tezlerine desteği, Yunanistan açısından uluslararası hukuka uygun, tarafların ve tüm uluslararası toplumun hak ve çıkarlarını koruyan bir çözümü göz ardı etmeye, daha çoğunu ve tümünü elde etmeye yönelik bir anlayışa neden olmaktadır. Zira Yunanistan, tezlerine yönelik koşulsuz AB desteği nedeniyle kendisini, AB adayı olan Türkiye ile pazarlık etmek ve anlaşmak zorunda hissetmeyecektir. Ege sorunlarına ve bu bağlamda, karasuları genişliği sorununa, iki devletin de eşit olduğu uluslararası hukuk zemini yerine, AB zemininde çözüm aramanın ulaşacağı tek sonuç, çözümsüzlük olacaktır. Zira Türkiye AB üyesi değildir. AB organlarında söz sahibi değildir; AB'ye üye olmaya çalışmaktadır ve ilerleme raporlarıyla denetlenmektedir. İlerleme raporlarında da Ege sorunları konusunda ve yakın zamanda Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin (GKRY), Doğu Akdeniz'deki girişimlerinde, Türkiye aleyhine tespitler bulunmaktadır. AB, çok açık şekilde kendi üyelerinin tarafını tutmaktadır; Türkiye'nin uluslararası hukuk bağlamında teessüs eden tezlerini dikkate almamaktadır. Dolayısıyla AB zemini, Ege sorunlarının çözülebileceği bir siyasi ortam sunmamaktadır. Bunun nedeni, Yunanistan ve GKRY'nin, Türkiye ile mevcut uyuşmazlıklarını kendi lehlerine çözmek için AB'yi bir araç olarak kullanmaları, AB'nin de buna gönüllü olmasıdır. Gerçekten de AB üyesi her iki devletin de Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecindeki çeşitli aşamalarda veto yetkileri bulunmaktadır. Bu anlamda, AB zemininde taraflar eşit statüde değildir. Oysa uluslararası hukukta, bu hukukun temel kişisi olan devletler eşittir. Karasuları genişliği sorunu bir AB hukuku sorunu değildir; karasuları, karasularının genişliği ve bu genişliğin sınırları meseleleri, tamamiyle uluslararası hukuk kaynaklıdır ve tartışmasız bir şekilde uluslararası hukuk sorunlarıdır. AB bir uluslararası örgüt olarak meseleye dahil olabilir. Fakat bu sorun, uluslararası hukuk kuralları içinde

uluslararası hukuktaki uyuşmazlık çözüm yöntemleri çerçevesinde çözülmemiştir ve AB'den de buna destek olması beklenir. Zira AB, uluslararası hukuk çerçevesinde hukuk kişiliğini haiz bir uluslararası örgüt olarak, diğer uluslararası hukuk kişileri gibi uluslararası hukuk kuralları ile bağlıdır. Fakat AB, sahip olduğu siyasi avantajı, kendisine üye olmaya çalışan bir devlete karşı baskı unsuru olarak kullanmaktadır. Mevcut hukuki engeli dikkate almadan, Türkiye'nin ve tüm uluslararası toplumun hakları haleldar edilecek olmasına rağmen, Yunanistan'ın Ege'de karasularını tek taraflı olarak 12 mile genişletmesine destek vermektedir. Hukukun üstünlüğünü temel ilke olarak kabul eden bir uluslararası örgüt açısından bu durum son derece yadırgatıcıdır.

AB'nin, BM Antlaşması çerçevesinde uyuşmazlık çözüm yöntemleri açısından statüsü düşünülünce, takındığı tutumun BM Antlaşması ile de uyumlu olmadığı görülecektir. Gerçekten de AB, BM Antlaşması'nın 33/1. maddesinde öngörülen uyuşmazlık çözüm yöntemleri açısından bir bölgesel uluslararası örgüt niteliğindedir. Bu bağlamda, 52/1. madde çerçevesinde faaliyetlerinin, BM amaç ve ilkeleri ile bağdaşması gerekir. Üstelik AB, BMDHS'ye taraftır. Dolayısıyla taraflar arasındaki bu soruna, genel uluslararası hukuk ve uluslararası deniz hukuku ile BM amaç ve ilkelerine uygun bir çare üretmesi, tarafları ve özellikle üyesi Yunanistan'ı bu yönde teşvik etmesi beklenir. Fakat AB tam aksine, genelde Ege sorunları ve özelde karasuları genişliği sorunu ile aşağıda belirtileceği gibi Kıbrıs sorunu için sadece çaresizlik üretmektedir. Zira Yunanistan'a verdiği destekle bu devleti, uluslararası hukuka uygun bir çözüme değil, tam aksine, daha fazlasını haksız şekilde alması için iştihayı kabartan tutumlara sevk etmektedir.

AB'nin Ege sorunlarındaki taraflı tutumunun, bu sorunları neden çözümsüz ve iyice karışık hale getireceğini görmek için Kıbrıs sorunu bir laboratuvar olarak en güzel örneği sunmaktadır. Bir defa AB, GKRY'nin, Kıbrıs Cumhuriyeti sıfatıyla AB'ye tam üyelik başvuru yapma yetkisinin kurucu antlaşmalar ve anayasa çerçevesinde tartışmalı olmasına rağmen,¹³¹ bu tartışmaları ve Türkiye ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) itirazlarını önemsememiştir. Tamamen Rum tezlerine uygun bir pozisyon almış ve Türk tezlerini dikkate almamıştır. Ada'da çözüm için BM bünyesinde

¹³¹ GKRY'nin başvurusu ve bu konudaki düzenleme ve tarafların tezleri hakkında bkz: ÖZARSLAN Bahadır Bumin, **Uluslararası Hukuk Açısından Kıbrıs Sorunu ve Avrupa Birliğinin Yaklaşımı**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2007, s. 113-142.

çalışma ve girişimler devam ederken, GKRY'ye Kıbrıs Cumhuriyeti sıfatı ile üyelik için 1 Mayıs 2004 tarihini vermiştir. AB bu şekilde, o tarihe kadar dört BM genel sekreteri eskiten, BM Genel Kurulu ve Güvenlik Konseyi'nin birçok karar ve tartışmasına konu olmuş bir soruna ve binlerce saatlik müzakerelere mesaisinin sarf edildiği, kılı kırk yaran sondaj, teklif ve planlar içeren bir sürece, züccaciye dükkanına giren fil nezaketiyle dahil olmak suretiyle BM bünyesinde o zaman kadar yapılan çalışmaların akim kalmasına neden olmuştur. Gerçekten de salt AB'nin verdiği bu tarihe yetişmek için BM genel sekreteri Kofi Annan'ın hazırladığı plana, alelacele son hali verilip, 24 Nisan 2004'te yapılacak referanduma yetiştirilmeye çalışılmıştır.¹³² Rum siyasi eliti, plana destek vermemiştir. Referandumda Türk tarafının evet oyu verdiği plan, doğal olarak zaten bir hafta sonra AB üyesi olacak GKRY tarafından, rekor bir oyla reddedilmiştir. Bu noktada Rum siyasi elitinin amacı açıktır: AB'nin, Kıbrıs Cumhuriyeti sıfatıyla kendilerine verdiği desteği ve AB üyesi olmanın verdiği siyasi üstünlüğü, KKTC ve Türkiye aleyhine kullanmak. Böylece Rumlar, Türklerle siyasi eşitlik temelinde dahili egemenliği iki kesimli bir federal yapı içinde paylaşan bir antlaşmaya varmak yerine, AB üyeliğinin verdiği siyasi üstünlük ile Kıbrıs Cumhuriyeti kılığındaki Rum üniter devletinin yetkilerini, ilerde Türklere azınlık hakları vermek suretiyle, kuzeye de teşmil etmek hedefi güdeceklerdir. AB de takındığı tutum ile bu hedefe çanak tutarak, Rumları, eşit şartlarda bir antlaşma yapmak yerine tüm Ada'yı istemeye teşvik etmektedir. AB'nin Ege sorunlarında Yunanistan'a verdiği koşulsuz destek, aynı yaklaşımın Ege için de hakim kılınması sonucunu doğurmaktadır.

Tüm bu açıklamalar ışığında AB'nin diğer Türk-Yunan sorunlarının çözümünde olduğu gibi inceleme konumuz karasuları genişliği sorununun çözümünde de en büyük engel olduğunu söylemek, AB'ye yönelik bir haksızlık teşkil etmeyecek, tam tersine çıplak bir gerçekliğin dışa vurulması anlamına gelecektir.

¹³² Bu sürece ilişkin ayrıntılı bilgi ve değerlendirmeler için bkz: **BÖLÜKBAŞI**, 2011, s. 436 vd.

SONUÇ

Şüphesiz Ege’de Yunan karasularının mevcut 6 millik genişliğini koruması, hak ve çıkarlar açısından hem Türkiye’nin hem de uluslararası toplum lehinedir. Fakat Yunanistan’ın 12 mil genişlik konusundaki ısrarı ve bu ısrara yönelik AB desteği de açıktır. Dolayısıyla Ege’de, diğer deniz hukuku sorunları ile bağlantılı ve bunları etkileyen karasuları genişliği sorununun, Yunanistan’ın tek taraflı bir işlemle karasularını 12 mil olarak belirleyemeyeceği hukuki sonucu bir tarafa, iki devletin hak ve çıkarları ile üçüncü devletlerin haklarını koruyan tek gerçekçi çözüm yöntemini, yukarıda belirtilen seçici genişletme oluşturmaktadır. Aksi halde, Ege Sorunu, ebediyete hapsedilmiş olacaktır. Bu bir sorun olarak görülebilir veya görülmeyebilir. Fakat bu sorunun çözümsüzlüğü ve uzaması Türkiye lehine sonuç doğurmayabilir. Bir an için Yunanistan’ın tek taraflı olarak Ege’de 12 mil karasuları genişliği ilan ettiğini varsayalım. Bu ihtimalde, Türkiye haklarını saklı tutmak amacıyla bu tasarrufu protesto edecek ve tanımama tutumunu teyit için girişimler yapacaktır. Bu bağlamda, nasıl hukuka aykırı Yunan ulusal hava sahası iddiasını tanımama tutumunu teyit için 6–10 millik hava sahasında Türk savaş uçakları seyrüsefer icra ediyorsa, muhtemelen aynı uygulama Yunan karasuları genişliğini tanımama tutumunu teyit için de yapılacaktır. Böylece 6–12 mil arasındaki deniz alanında, Türk savaş gemileri ve belki ticaret gemileri seyrüsefer icra edecektir. Yunanistan bunlara müdahale ederse silahlı çatışma çıkacaktır ki bu en kötü senaryodur. Fakat Yunanistan’ın bu riske girmek yerine, lehine başka bir durum yaratma ihtimali vardır. Gerçekten de Yunanistan, tıpkı son dönemde Doğu Akdeniz’deki GKRY girişimlerinde olduğu gibi Türkiye’yi, BMDHS’den ve örf ve adet hukukundan kaynaklanan hakların icrasını kuvvet kullanma veya tehdidi yoluyla engelleyen bir devlet olarak takdim edecektir. Bu durumda gerek uluslararası barış ve güvenliğin bozulma riski ortaya çıktığı için Güvenlik Konseyi gerek ABD ve AB gibi diğer aktörler devreye girecek ve sorunun diplomatik yöntemlerle halledilmesi için girişimler gündeme gelecektir. Fakat artık *de facto* şekilde statüko, Yunan karasularını 12 mil olmasıdır ve mesele bu statüko üzerinden görüşülecektir.¹³³ AB’nin karasuları sorunu açısından Yunan tezlerini desteği açıktır. ABD ile Rusya ve Karadeniz’e sahildevletlerin tutumları önceden kestirilemez. Üstelik Yunanistan’ın mevcut açık deniz alanlarını

¹³³ Bu senaryo için bkz: CİN, 2000, s. 129 ve 298 no’lu dipnotta zikredilen eser.

koruyan bir tasarrufta bulunması ve böylece yukarıda değinilen serbest geçiş rejimine tabi boğazlarda aynı rejimi uygulaması uluslararası toplumun seyrüsefer serbestisine ilişkin itirazlarını da giderecektir. Böylece Türkiye, Ege'yi kullanan diğer devletlerin desteğinden yoksun şekilde uluslararası hukuka aykırı davranan bir devlet konumuna indirgenebilir. Dolayısıyla bu meselenin çözüme bağlanmasında Türkiye açısından fayda bulunmaktadır. Anakara merkezli bir seçici genişletme uygulaması Türkiye'nin hak ve çıkarlarına zarar vermeyecek tam tersini 12 mile ilişkin birçok itirazını giderecek ve bir Yunan oldubittisi neticesi maruz kalacağı riskleri bertaraf edecektir.

Ege karasuları sorununun gerek uluslararası hukuka gerek siyasi realiteye uygun yegane çözümü, kanımızca, tarafların karasuları genişliği için Ege'ye has, *sui generis* bir düzen yaratmasıdır. Bir defa bu, iki tarafın da lehine olacaktır. Zira Türkiye'nin, Ege'nin tümünde Yunan karasularının 12 mile genişletilmesini kabul etmesi mümkün değildir. Yunanistan da bir hak olarak nitelediği 12 milden vazgeçmeyecektir ve sürekli uygulama tehdidi ile Türkiye'yi baskı altında tutacaktır. Dolayısıyla tarafların birbirine taban tabana zıt karşılıklı tezleri arasında, uzlaşmayı sağlayabilecek tek orta yol, seçici genişletmedir. Böylece taraflar Ege'de, *sui generis* bir düzen tesis etmek suretiyle, açıkça tarif ve tayin edilmiş alanlarda – ki bunlar, belki Batı Trakya sahili dışında Yunan anakarası ve Batı Ege'de bulunan bazı adaları ihtiva edebilir – Yunan karasularının 12 mile genişlemesini, bu alanlar dışında ise mevcut 6 millik genişlik uygulamasını korumayı sağlayacaklardır. Yine buna bağlı olarak, Yunanistan, açıkça tarif ve tayin edilmiş alanlar dışındaki alanlarda, 12 mil genişliği uygulamama, karasularını 6 mille sınırlı tutma yükümlülüğü altına girecektir. Böylece Yunanistan, bir hak olarak nitelediği 12 mil genişliği, hiç uygulayamamaktansa, belirli alanlarda uygulayabilme imkanına kavuşmuş olacaktır. Türkiye ise hem bu konudaki Yunan baskısından kurtulacaktır hem de tüm Ege'de Yunan karasularının 12 mile genişlemesi sonucu ortaya çıkacak vahim tabloyu önlemiş olacaktır. Böylece Ege, bir Yunan Gölü'ne dönüşmeyecek ve Ege'de Türkiye, seyrüsefer serbestileri ile askeri faaliyetler açısından açık deniz serbestilerinden faydalanmaya devam edecektir. Bu uygulamanın Türkiye açısından bir diğer olumlu sonucu da Lozan dengesinin korunmasının sağlanmasıdır. Ayrıca karasuları genişliği sorunu çözüldükten sonra diğer sorunların çözümü de – ki bunların başında kıta sahanlığı sınırlandırması gelmektedir – mümkün ve nispeten daha az zor hale gelecektir. Taraflar açısından bu nevi bir antlaşmanın, bir

diğer ve belki de en önemli olumlu sonucu, artık bu meselenin halledilmiş olmasını sağlayarak, Yunanistan'ın tek taraflı bir oldubittisi neticesi ortaya çıkma riski bulunan silahlı bir çatışma ihtimalini bertaraf etmesidir.

Fakat burada önem arz eden husus, Yunan karasularının belirli alanlarda genişletilmesinin, tedrici bir faaliyet olmasını önleme noktasında kendisini göstermektedir. Bu nedenle mutlaka bir antlaşmaya bağlanmalı ve antlaşma ile Yunanistan'ın karasularını 12 mile genişleteceği alanlar açıkça tarif ve tayin edilmeli, bunlar dışındaki alanlarda, Yunanistan'ın, 12 mil genişlik uygulamama yükümlülüğü üstlenmesi sağlanmalıdır. Bu açıdan yukarıda değinilen Torres Boğazı'na ilişkin antlaşmada, Avustralya'nın durumu bir örnek teşkil etmektedir. Yine antlaşmada, açıkça tarif ve tayin edilmiş alanlar dışında, Yunan karasularının mutlaka 6 mille sınırlanmasını sağlayan açık bir düzenleme yapılması ve bu şekilde Yunanistan'a ek bir yükümlülük getirilmesi de uygun olacaktır. Fakat önemli husus bu düzenlemelerin, ileride Yunanistan'ın bağlayıcılığını ve geçerliliğini tartışma konusu yapabileceği teknisyenler arasındaki bir belgeyle değil, bir uluslararası antlaşma ile yapılmasıdır. Böylece Yunanistan'ın, şüpheye yer bırakmayacak bir şekilde açıkça tarif ve tayin edilen alanlar dışında 12 mil genişliği uygulamama ve karasularını 6 mille sınırlama yükümlülüğü tartışmasız hale getirilmelidir. Aynı kesinlik ve açıklık, Yunan karasularının iç sınırı için de sağlanmalıdır. Yukarıda belirtildiği gibi bazı alanlarda, varılacak uzlaşmaya göre mesela, 6–10 mil arası genişlikler gündeme gelebilirse de bu, Türkiye açısından tercihe şayan değildir; fakat yapılacak pazarlıklara göre elde edilecek diğer kazanımlar karşısında, kesinkes kabul edilemez de değildir.

Uzlaşma sonucu ortaya çıkacak antlaşma, tarafların hak ve yükümlülüklerini şüpheden ve müphemiyetten uzak şekilde, açıkça düzenlemelidir. İleride yorum yoluyla etkisiz kılınmaması ve Yunanistan tarafından ihlal edilmesi için antlaşmanın, olabildiğince kazuistik bir formatta ve hiçbir boşluk içermeyecek şekilde kaleme alınması bir zorunluluktur. Öyle ki Antlaşma hükümleri, tarafların yorum ve hareket imkanını tamamen ortadan kaldırmalıdır. Antlaşmanın sadece İngilizce yapılması da ileride ortaya çıkması muhtemel otantik dil tartışmasını önleyecektir. Yine antlaşmanın, BM Genel Sekreterliğine tescil edilmesi gereği açıktır.

Şüphesiz seçici genişletme, tetikleyici rol oynayarak, Ege'de topyekûn bir çözümün parçasını oluşturabilir. Bu durumda artık Doğu Ege Adaları'nın

açık deniz yönlerinde 12 mil karasuları genişliği uygulanma riski ortadan kalkacağından, kıta sahanlığı sınırlandırma sorunu da anlamlı şekilde görülebilecek hale gelecektir. Nitekim Oxman, stratejik bir konu olarak nitelediği karasuları genişliği üzerinde uzlaşılmasından sonra, tarafların doğal kaynaklara odaklanacağını ve bu bağlamda sınırlandırma sorunlarının daha geleneksel şekillerde çözülebileceğini belirtmiştir.¹³⁴ Şurası açıktır ki Ege’de karasuları genişliği sorunu çözülmeden, kıta sahanlığı sınırlandırması üzerinde müzakere yapmak havanda su dövmek olacaktır. Zira mevcut 6 mil genişlik uygulamasında kıta sahanlığı sınırlandırma müzakereleri yapılabilirse de eğer Yunanistan tüm Ege’de 12 mil genişlik uygulama hakkına sahip olduğunu iddia etmeye devam ederse, yapılan müzakereler anlamlı olmayacaktır. Zira yukarıda belirtildiği gibi Yunanistan’ın tüm Ege’de 12 mil uygulama iddiası, birkaç istisnai alan dışında kıta sahanlığı için yapılan müzakereleri karasuları sınırlandırmasına döndürecek ki bunun, Türkiye tarafından müzakere zemini olarak bile kabul edilebilme ihtimali bulunmamaktadır.

Dolayısıyla ancak seçici genişletmeden sonra sınırlandırma hukukunun aradığı hakça ilkelere uygun bir kıta sahanlığı sınırlandırması yapılabilir. Hatta ihtimal odur ki taraflar, seçici genişletmeden sonra kıta sahanlığı sınırlandırmasının yanında münhasır ekonomik bölge sınırlandırması da yapabilirler.¹³⁵ Bu mesele konumuz dışında olmasına rağmen yine de şu tespiti hak etmektedir: Ege’de tarafların münhasır ekonomik bölge ilanı ve antlaşma akdetmek suretiyle bir münhasır ekonomik bölge sınırlandırması yapmaları hukuken mümkündür. Fakat Türkiye tarafından bu, özellikle balıkçılık ve diğer canlı kaynakların durumuyla ilgili güncel veriler iyice incelenerek yerindelik açısından değerlendirilmelidir.

Seçici genişletmenin bir diğer sonucu, tarafların artık, kıta sahanlığı uyumsuzluğu için üçüncü taraf çözümüne, belki, uluslararası yargı yoluna başvurmalarını mümkün kılmasıdır. Zira ancak o zaman bir uluslararası yargı organı, kıta sahanlığı sınırlandırması yapabilir. Zira bir uluslararası yargı organı, karasuları genişliğinin kıta sahanlığı alanlarını etkilediği bir coğrafyada, karasuları genişliği belirlenmeden, kıta sahanlığı sınırlandırması

¹³⁴ OXMAN, s. 280.

¹³⁵ Acer, Ege’de tek bir hatla kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırması yapılabileceğini belirtmiştir. Bkz: ACER, s. 93 ve 205–207.

yapamaz.¹³⁶ Uluslararası yargı çözümü hukuken mümkün olmakla beraber, Türkiye, yerindelik açısından bu seçeneği iyi düşünmelidir. Yine de yargı yolundan ziyade, uyuşmazlığı müzakere ile çözmek, iki tarafın da daha lehine olabilir. Kaldı ki bugün Yunanistan her ne kadar sadece kıta sahanlığı sınırlandırması konusunda yargı yoluna gidebileceği anlayışına sahipse de¹³⁷ eğer seçici genişletmeyi kabul edip, Doğu Ege’de karasularını 12 mile genişletmeme ve 6 mille sınırlama yükümlülüğü üstlenirse, artık bu seçeneğini devre dışı bırakacaktır. Zira bu ihtimalde artık, bugün öngördüğü gibi kıta sahanlığı sınırını, aslında bir karasuları sınırı haline getirecek, sınırlandırma hukukunun temeli olan hakça ilkelere aykırı bir uygulamadan vazgeçmiş olacaktır.

Şu tespit açıkça yapılmalıdır ki, Yunanistan seçici genişletmeyi kabul ederse, kıta sahanlığı sınırlandırması açısından da Türk tezlerine yaklaşmış olacaktır. Zira bundan sonra kıta sahanlığı sınırlandırması için yapılacak müzakerelerde çevreleme modeli gündeme gelecektir. Bu bağlamda, kıta sahanlığı sınırlandırması açısından seçici genişletmenin eninde sonunda ulaşacağı sonucun, çevreleme modeli olduğu açıkça söylenebilir. Bunun sonucu da taraflar arasında varılacak uzlaşmaya göre ya bütün ya da bazı Doğu Ege Adalarının, kıta sahanlığı sınırlandırması açısından ihmal edilmeleridir.

Fakat tüm çalışma boyunca dile getirilmeye çalışılan, uluslararası hukukun gerektirdiği, uluslararası hukuka uygun ve Türkiye’nin hak ve çıkarlarını koruyan böyle bir çözümün, AB’nin Yunan tezlerine verdiği koşulsuz desteğin sürmesi halinde, gerçekleşme ihtimalinin düşük olduğu itiraf edilmelidir.

¹³⁶ Türk yetkililerin de bu görüşte oldukları anlaşılmaktadır. Bkz: GÖZEN, 2009, s. 27.

¹³⁷ Bu anlamda, Türkiye ve Yunanistan’ın Ege sorunlarına yönelik yaklaşım farkı için bkz: BAŞEREN, 2006, s. 139–145; GÖZEN, 2009, s. 26–27; SYRIGOS, s. 447–451.

KAYNAKÇA

Kitap ve Makaleler:

- ACER Yücel, **The Aegean Maritime Disputes and International Law**, Ashgate, Burlington, 2003.
- AHNISH Faraj Abdullah, **The International Law of Maritime Boundaries and the Practice of States in the Mediterranean**, Clarendon Press, Oxford, 1993.
- ASSONITIS George, “The Greek AirSpace: Legality of a ‘Paradox’”, **United States Air Force Academy Journal of Legal Studies**, Vol: 8, 1997–1998, ss. 159–196.
- BAŞEREN Sertaç Hami, **Ege Sorunları**, TÜDAV, Ankara, 2006.
- BAYILLIOĞLU Uğur, **Uluslararası Hukuk Açısından Ege Karasuları Sınırlandırması**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2011.
- BAYILLIOĞLU Uğur, **İnsani Müdahale Çıkmazından Çıkış Arayışı: Koruma Sorumluluğu, Libya ve Suriye Örnek(sizlik)leriyle**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2016.
- BİLGİN A. Aslı, “Göçmenlere Yönelik Deniz Operasyonlarında Frontex’in Müdahale Yetkisinin Uluslararası Hukuk Kapsamında Değerlendirilmesi”, **Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 2, ss. 55–82.
- BOWETT Derek, **The Legal Regime of Islands in International Law**, Oceana Publications, Inc. Dobbs Ferry, New York, 1979.
- BÖLÜKBAŞI Deniz, **Turkey and Greece: The Aegean Dispute: A Unique Case in International Law**, Cavendish Publishing Limited, London, 2004.
- BÖLÜKBAŞI Deniz, **Dışişleri İskelesi: Dışişleri’nde 34 Yıl**, Doğan Kitap, İstanbul, 2011.
- BURMESTER H., “The Torres Strait Treaty: Ocean Boundary Delimitation by Agreement”, **American Journal of International Law**, Vol: 76, 1982, ss. 321–349.
- CHOON–ho Park, “Australia–Papua New Guinea, Report Number 5–3”, **International Maritime Boundaries**, Volume: I, CHARNEY Jonathan I. / ALEXANDER Lewis M. (Editör), Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht / Boston / London, 1996, ss. 929–975.
- CİN Turgay, **Türkiye ve Yunanistan Bakımından Ege’deki Karasuları Genişliği Sorunu**, Seçkin, Ankara, 2000.
- GÖZEN Mine Pınar, **The Territorial Sea Issue in Greek–Turkish Relations: Disputes, Claims and Settlement Proposals**, VDM Verlag Dr. Müller, Saarbrücken, 2009.

- IOANNOU Krateros M., “The Greek Territorial Sea”, **Greece and the Law of the Sea**, KARIOTIS Theodore C. (Editör), Kluwer Law International, The Hague / London / Boston, 1997, ss. 117–152.
- İNAN Yüksel / BAŞEREN Sertaç H., “The Troubled Situation of the Aegean Territorial Waters”, **Hellenic Studies**, Vol: 4, No: 2, 1996, ss. 55–68.
- JAYEWARDENE Hiran W., **The Regime of Islands in International Law**, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht / Boston / London, 1990.
- KATSOUFROS Theodoros, “Ege Deniziyle İlgili Türk Yunan Uyuşmazlıkları”, **Türk–Yunan Uyuşmazlığı**, VANER Semih (Editör), Metis Yayınları, İstanbul, 1990, ss. 76–94.
- KAYE Stuart B., **The Torres Strait**, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht / Boston / London, 1997.
- KEEFER Scott, “Solving the Greek Turkish Boundary Dispute”, **Cardozo Journal of International and Comparative Law**, Vol:11, 2003, ss. 55–87.
- KURUMAHMUT Ali (Yayına Hazırlayan), **Ege’de Temel Sorun: Egemenliği Tartışmalı Adalar**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1998.
- KURUMAHMUT Ali / BAŞEREN Sertaç Hami, **Ege’de Gri Bölgeler: Unutul(may)an Türk Adaları**, Türk Tarih Kurumu, 2004.
- ODMAN M. Tevfik, Karasularının Genişliği Sorunu, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1990.
- OXMAN Bernard H., “Applying the Law of the Sea in the Aegean Sea”, **Proceedings of the International Symposium on the Problems of the Regional Seas**, 12–14 May 2001, İstanbul, Turkey, ÖZTÜRK Bayram (Editör) / ALGAN Nesrin (Editör Yardımcısı), TÜDAV, İstanbul, 2001, ss. 266–280.
- ÖZARSLAN Bahadır Bumin, **Uluslararası Hukuk Açısından Kıbrıs Sorunu ve Avrupa Birliğinin Yaklaşımı**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2007.
- ÖZMAN M. Aydoğan (çev.), **Birleşmiş Milletler Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi**, İstanbul Deniz Ticaret Odası, İstanbul, 1984.
- ÖZMAN M. Aydoğan, “Ege Karasuları Sorunu”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt: LXIII, No. 3–4, 1988, ss. 173–182;
- ÖZMAN Aydoğan, **Deniz Hukuku I: Kaynaklar, Kişiler, Nesnelere, Ulusal Deniz Alanları**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006.
- PAZARCI Hüseyin, **Türk Dış Politikasının Başlıca Sorunları**, Ankara, 2015.

- POLITAKIS George P., “The Aegean Agenda: Greek National Interest and the New Law of the Sea Convention”, **International Journal of Marine and Coastal Law**, Vol: 10, No: 4, 1995, ss. 497–527
- ROUCOUNAS Emmanuel, “Greece and the Law of the Sea”, **The Law of the Sea: The European Union and its Member States**, TREVES Tullio / PINESCHI Laura (Editör), Martinus Nijhoff Publishers, The Hague / Boston / London, 1997, ss. 225–259.
- SCHMITT Michael N., “Aegean Angst: A Historical and Legal Analysis of the Greek–Turkish Dispute”, **Roger Williams University Law Review**, Vol: 2, 1996–1997, ss. 15–56.
- STRATI Anastasia, “The Ratification by Greece of the UN Convention on the Law of the Sea”, **Leiden Journal of International Law**, Vol: 9, 1996, ss. 99–121.
- SYRIGOS Angelos M., **The Status of the Aegean Sea According to International Law**, Sakkoulas / Bruylant, Athens / Bruxells, Bila–tarih.
- THEODOROPOULOS Byron, “The So–Called Aegean Dispute: What are the Stakes? What is the Cost?”, **Greece and the Law of the Sea**, KARIOTIS Theodore C. (Editör), Kluwer Law International, The Hague / London / Boston, 1997, ss. 327–331.
- TOLUNER Sevin, **Milletlerarası Hukuk Dersleri, Devletin Yetkisi (Yer ve Kişiler Bakımından Çevresi ve Niteliği)**, Gözden Geçirilmiş Dördüncü Bası, Beta, İstanbul, 1996.
- VAN DYKE Jon, “The Aegean Sea Dispute: Options and Avenues”, **Marine Policy**, Vol: 20, No: 5, 1996, ss. 397–404.

Günlük Gazete ve Haber Siteleri:

- “Yunanistan’a ‘savaş sebebi’ anımsatması”, Cumhuriyet, 24.10.2018
- “Yunanistan’a 12 Mil Notası”, Star, 24.10.2018
- “Greece ‘Ready’ to Extend Sovereignty to 12 Miles in the Ionian Sea”, <https://greece.greekreporter.com/2018/10/20/greece-ready-to-extend-sovereignty-to-12-miles-in-the-ionician-sea/> 20.09.2018, (Erişim Tarihi: 24.10.2018).
- “Yunanistan’ın batıdaki karasularını genişletme hamlesi başka bölgelerde de uygulanabilir”, <https://tr.sputniknews.com/analiz/201810231035799634-yunanistan-karasulari-kocyas-atina-iyon-denizi-ege/23.10.2018>, (Erişim Tarihi: 31.12.2018).
- “Tsipras seeks broader political consent to extension of Greece’s territorial waters”, <http://www.keeptalkinggreece.com/2018/10/24/extension-territorial-waters-parliament/>, 24.10.2018, (Erişim Tarihi: 24.10.2108).
- “Foreign Min. spox: Greece has every legal right to extend territorial waters”,

<https://www.amna.gr/en/article/303887/Foreign-Min-spo-x-Greece-has-every-legal-right-to-extend-territorial-waters>, 23.10.2018, (Erişim Tarihi: 24.10.2018).

Notalar:

Communicated by the Permanent Mission of Greece to the United Nations in a note verbale dated 21 July 1995, **Law of the Sea Bulletin**, No: 29, United Nations, New York, 1995, http://www.un.org/Depts/los/doalos_publications/LOSBulletins/bulletinpdf/bulletinE29.pdf, (Erişim Tarihi: 4.2.2019).

Communicated by the Permanent Mission of Turkey to the United Nations in a note verbale dated 19 December 1995, **Law of the Sea Bulletin**, No: 30, United Nations, New York, 1996, http://www.un.org/Depts/los/doalos_publications/LOSBulletins/bulletinpdf/bulletinE30.pdf (Erişim Tarihi: 4.2.2019).

Basın Açıklaması:

“SC-67, 23 Ekim 2018, Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Hami Aksoy’un Yunanistan Hükümetinin “Yunan Karasularını” Kademeli Olarak 12 Deniz Miline Genişletme Planına Dair Bir Soruya Cevabı”, http://www.mfa.gov.tr/sc_-67_-yunanistanin-karasularini-kademeli-olarak-12-deniz-miline-genisletme-planı-hk-sc.tr.mfa, 23.10.2018, (Erişim Tarihi: 31.10.2018).

Resmi Gazete ve TBMM Tutanak Dergisi:

25 Mayıs 1964, 11711.

29 Mayıs 1982, 17706.

24 Ağustos 1945, 6092.

TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 88, 121 inci Birleşim.

AB İlerleme Raporları:

https://www.ab.gov.tr/files/pub/2016_ilerleme_raporu_tr.pdf, (Erişim Tarihi: 23.03.2019)

https://www.ab.gov.tr/siteimages/pub/komisyon_ulke_raporlari/2018_turkiye_raporu_tr.pdf, (Erişim Tarihi: 23.03.2019)

Antlaşma Metni:

“Treaty Between the Independent State of Papua New Guinea and Australia Concerning Sovereignty and Maritime Boundaries in the Area Between the Two Countries, including the Area Known as Torres Strait, and Related Matters”, **International Legal Materials**, Vol: 18, 1979, ss. 291–331.

Uluslararası Adalet Divanı’na Tek Taraflı Yunan Başvurusu:

Application Instituting Proceedings filed in the Registry of the Court on 10 August 1976, **Aegean Sea Continental Shelf (Greece v. Turkey)**.